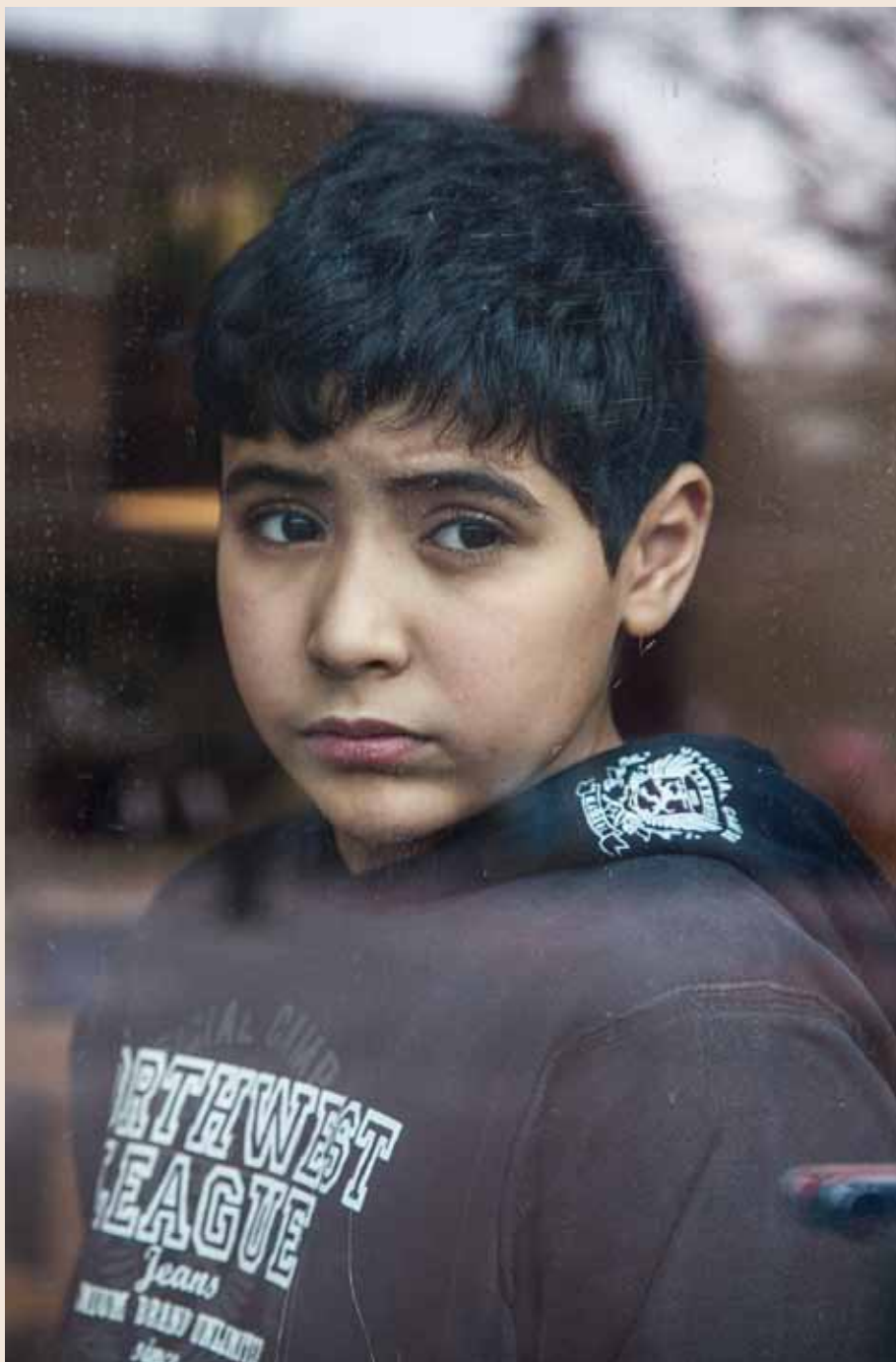

MENSENKINDEREN

tijdschrift voor en over je(n)aplanonderwijs

WIE BEN IK?

EEN KIND HEEFT EEN RELATIE
MET ZICHZELF

jaargang 28 - nummer 136 - maart 2013

I N H O U D

WIE BEN IK

Jenaplanscholen hebben als uitgangspunt dat ieder kind uniek mag zijn en een relatie met zichzelf heeft. In dit nummer aandacht voor deze unieke kinderen en de manier waarop scholen tegemoet komen aan hun specifieke behoeften.

KIJK EENS VAKER IN DE SPIEGEL1
Felix Meijer

PAP, MAM, LUISTEREN JULIE WEL NAAR MIJ?2
Marleen van der Krogt
In dit artikel vraagt de auteur zich af wat Passend Onderwijs voor haar dochter Tess is.

OP DE LEONARDOSCHOOL BEN IK EEN GEWOON KIND4
Marianne Graafland en Annemiek de Vries

Jenaplanschool De Kloostertuin heeft een jenaplan- en een Leonardo-afdeling. Een tegenstelling? Wat vinden de schoolleider en een ouder van een hoogbegaafd kind ervan?

UITDAGING OP MAAT8
Katinka van Kempen
Een artikel over de integrale aanpak voor begaafdheid op de jenaplanschool in Boxmeer: de stamgroep biedt ook aan deze kinderen mogelijkheden voor een passend onderwijsaanbod.

PORTRET VAN EEN KIND 14
Anite van Oijen
Een artikel over het maken van een portret voor en door een kind, waarin zijn totale ontwikkeling zichtbaar wordt.

MIJN ZELFVERTROUWEN IS GEGROEID 18
Kees Groos
Interview met Anke Leusink

ZUINIG ZIJN OP BUITENBEENTJES 20
Irma Mommers
Iedereen kent ze wel: de kinderen die al jong blijik geven van een heel eigen kijk op het leven.

ALLE ANTWOORDEN ZITTEN IN JE HOOFD..... 22
Charlotte Visch
Kinderen hebben alle antwoorden al in hun hoofd, maar kunnen er niet altijd bij.

IK BEN EEN MEISJE VAN TWAALF 25
Wie ben ik, wat kan ik.

HET INTRAPERSONLIJKE KIND 26
Marco Bastmeijer
Volgens de ideeën van Howard Gardner over meervoudige intelligentie bekijkt zo'n kind alles vanuit zijn eigen 'ik'. Welke onderwijsbehoeften heeft het?

IK LEER ANDERS..... 28
Agnes Oosterveen
Ongeveer 95% van de kinderen denkt in woorden, de overigen in beelden. Hoe kunnen deze beelddenkers geholpen worden?

EN VERDER

DE TORTELTUIN EN TORTELSHOP 32
Hanneke Venema
Een voorbeeld van levend leren op jenaplanschool De Petteflet, waarbij kinderen de oogst uit de schooltuin verkopen in hun eigen winkel.

SIGNALEMENTEN 35
Felix Meijer
Een rubriek met besprekingen van interessante boeken

JE- NA AAN 'T HART 36
Felix Meijer
Een rubriek van en voor de lezer

IN EEN KRAPPERE JAS..... 37
EEN CADEAUTJE..... 37
Anite van Oijen
Een meisje, dat nu in het Voorgezet onderwijs zit, bezoekt haar 'oude' basisschool.

EN OP DE ACHTERZIJD E

TROUW AAN MEZELF
Arjen Tabak

KIJK EENS VAKER IN DE SPIEGEL

FELIX MEIJER

In een oud Japans verhaal bezoekt een samoerai-ridder een oude zenmeester. De samoerai is heel beroemd, maar als hij de wijze man ziet, voelt hij zich plotseling minderwaardig.

Hij vraagt aan de meester: 'Waarom voel ik mij minderwaardig? Een ogenblik vóór ik hier kwam, voelde ik me nog prima. Maar zo gauw ik u zag, voelde ik me minder. De oude man antwoordt: 'Wacht. Wanneer vanavond iedereen weg is, zal ik antwoorden.'

Als er tegen de avond niemand meer is, vraagt de samoerai: 'Geeft u mij het antwoord?' De oude man

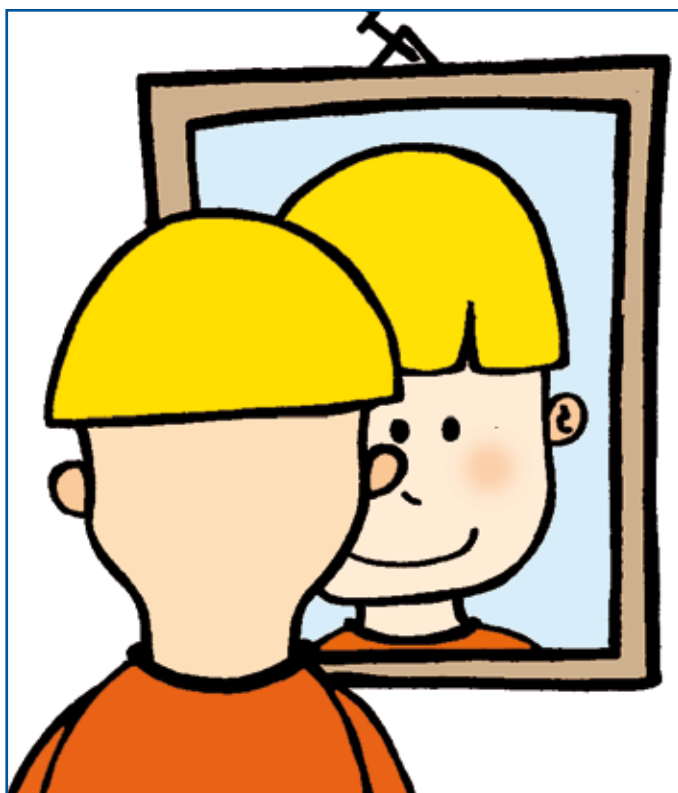
neemt hem mee naar de tuin en zegt: 'Kijk maar naar deze twee bomen hier. De ene grote en die kleine ernaast, die nu in volle bloei staat. Al jaren staan ze naast elkaar in mijn tuin en nog nooit heeft dat problemen gegeven. De kleine boom heeft nooit tegen de grote gezegd: 'Waarom voel ik me minderwaardig naast jou?' Deze boom is klein en die andere is groot. Waarom heb ik nooit iets over minderwaardigheid gehoord?'

De samoerai verzinkt even in gedachten en zegt dan: 'Omdat ze zich niet met elkaar vergelijken.' Waarop de oude man antwoordt: 'U kent dus het antwoord.'

Vergelijk jezelf dus niet langer met de ander. Vergelijk je met jezelf, waar je was, waar je nu bent en waar je

heen wilt. Dat is wat telt. Blijf dicht bij jezelf en versterk daar je krachten in een oase van rust.¹

Dit nummer van Mensenkinderen heeft als thema 'Wie ben ik?', naar aanleiding van de eerste jenaplankernkwaliteit 'Een kind heeft een relatie met zichzelf'. Kinderen in jenaplanscholen worden uitgedaagd om hun eigen talenten, kwaliteiten en uitdagingen te ontdekken, ontwikkelen en in te zetten. Om zichzelf te leren zien is het nodig dat een kind vaak in de spiegel kijkt, maar ook leert om feedback te vragen aan anderen. Dat geeft een

Vergelijken doe je altijd met jezelf

kind de mogelijkheid zichzelf als een uniek mens te zien met zijn goede en minder goede kanten. Het is aan de groepsleider om kinderen hierbij te ondersteunen, hun (onderwijs) behoeften te zien en situaties te creëren waarin kinderen zich kunnen ontwikkelen. In deze Mensenkinderen hebben we artikelen opgenomen die groeps- en schoolleiders kunnen ondersteunen en inspireren om ieder kind te begeleiden op ieders unieke pad naar volwassenheid.

¹ Uit: de Coachingskalender, 13 januari 2013, M. Lingsma en A. Boers
cartoon: Janneke Kaagman

PAP, MAM, LUISTEREN JULLIE WEL NAAR MIJ?

MARLEEN VAN DER KROGT

Marleen van der Krogt schrijft over haar achtjarige dochter Tess en de weg die zij samen gaan. Een persoonlijk verhaal over onzekerheid, over idealen, over thuis-nabij Passend

Onderwijs en een kind dat daar anders over denkt. Eén ding weet zij als moeder na alle ervaringen en ontwikkelingen zeker: 'Deze dochter zal ons nog regelmatig spiegelen.'

Het is oktober 2010. Met hoge snelheid rijden we over de snelweg, onze dochter Tess en ik. Op weg naar fysiotherapie. Tess staart uit het raam en zegt: 'Mam, die therapieschool, daar zou ik graag naar toe willen!' Dat moment trekt het bloed uit mijn hoofd en valt mijn mond droog. Ik knipper een paar keer met mijn ogen, haal diep adem en zeg zo neutraal mogelijk: 'Oh, en waarom wil je dat dan zo graag?' 'Ik denk dat ik daar meer vriendinnen kan maken.'

Ik slik en ik denk terug aan haar geboorte. Een geboorte, die geheel onverwacht onze toekomst, hoop en verwachtingen onzeker maakte. Het is september 2004. Een valse start. Tess wordt op mijn buik gelegd met de mededeling: 'Het is niet in orde, uw dochter heeft een open ruggetje en we weten niet of ze operabel is.' Onzekerheid en angst nemen bezit van ons. De enorme wond is zichtbaar op haar kleine ruggetje. Haar heldere ogen kijken ons aan. De dagen duren lang, de vele onderzoeken zijn zenuwslopend, de gesprekken overladen met informatie en daardoor emotioneel, de toekomst onzeker. Tess ligt afgesloten van de buitenwereld, in haar warme couveuse. Het gemis van zo'n klein en lief baby'tje in onze armen is groot. Het team van artsen vraagt ons te kiezen: het leven van Tess of de natuur haar werk laten doen, waardoor zij overlijdt. Voor ons geen keuze, wij hebben haar die mooie naam gegeven voor een lang leven, niet om haar al zo snel weer te laten gaan. Na een lange en ingrijpende operatie, verschillende infecties, een waterhoofdje, een paar operaties en een drain, leren katheteriseren, mag

Tess na vijf weken eindelijk naar huis. De tijd verstrijkt. Tess groeit. Wij groeien.

Tess heeft een sterk karakter en ontwikkelt zich goed. Alles kan, je moet het alleen wel organiseren. Tess is achttien maanden oud en maakt haar eerste meters in een piepkleine rolstoel. Nieuwsgierig en ontdekkend rijdt zij de wijde wereld in. Een vechter, een bijter, een ontdekker, sociaal slim, inventief en verbaal heel sterk. Alles kan, tot het tegendeel bewezen is. En wij? Wij hebben een taak: Tess alle mogelijkheden bieden om goed uit 'de voeten' te kunnen in de wereld. Creatief, weerbaar, vol zelfvertrouwen, een volwaardig en goed geïntegreerd lid van de samenleving worden. Tess op laten groeien met het bewust-zijn dat zij geen uitzondering hoeft te zijn.

Het is november 2010. Onze overtuiging dat alles kan, wordt bevestigd. Tess op een 'gewone' school, met 'gewone' vriendinnetjes. Een bouwverlenging in de onderbouw is nodig voor haar sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling. De extra ondersteuning van het Rugzakje biedt vele mogelijkheden. De samenwerking met school is uitstekend; we hebben veel overleg en houden elkaar van alles op de hoogte. Iedereen ervaart het thuis-nabije Passend Onderwijs positief. Of toch niet iedereen?

Tess heeft het moeilijk op school en moet er hard aan trekken, hebben we dat gezien? Tess wordt steeds stiller in de kring, hebben we dat gezien? Tess raakt steeds verder van zichzelf verwijderd, hebben we dat gezien?

Tess heeft moeite met alle aanpassingen, ...? Tess komt steeds verder buiten de groep te staan, ...? Tess besluit niets meer te zeggen in de kring, omdat ze bang is het fout te doen, ...?

'Mam, die therapieschool, daar zou ik graag naar toe willen!'

Wij – ouders die zoveel meerwaarde zien in inclusief onderwijs – kunnen onze dochter toch niet naar een mytyschool laten gaan? Waar blijven dan onze idealen? Zo ziet de maatschappij er toch ook niet uit?

'Mam, die therapieschool, daar zou ik graag naar toe willen!'

'Ik wil niet meer anders zijn'

'Ik ben de enige in een rolstoel'

'Ik kan niet meedoen in de speelzaal'

'Ik wil niet meer naar deze school'

Tess is onze Tess niet meer. Wij hebben het welbevinden van onze kinderen toch zo hoog in het vaandel? Schuldgevoel overmant me. Hadden we dat niet eerder kunnen zien? Hadden we onze idealen van thuis-nabij Passend Onderwijs niet eerder moeten bijstellen?

Het is december 2012. Vlug trekt Tess haar jas aan, haar tas heeft ze ingepakt. De bus rijdt voor en Tess zoekt haar plek. Vrolijk zwaaiend verdwijnt ze uit mijn zicht. Wie had ooit gedacht dat Tess het zo ontzettend goed zou hebben op haar nieuwe school? De school waar ze zichzelf, binnen korte tijd, weer heeft gevonden. De plek waar ze echt blij en tevreden is. De school waar ze met sprongen vooruitgaat in cognitief en sociaal opzicht. De plek waar zij zich een ster voelt en haar talenten kan inzetten. De school waar ze

rolstoelwedstrijden door de gang kan houden. De plek waar zij geen uitzondering is. De school waar iedereen anders is. Een plek vol uitdagingen. Deze school past haar als een jas.

We hebben onze Tess weer terug en de toekomst ziet er mooi uit. Wij zijn de trotse ouders van een dochter die ons een spiegel voor houdt. Een dochter met een eigen mening over wat voor haar echt Passend Onderwijs is. Deze dochter zal ons nog regelmatig spiegelen.

Marleen van der Krogt is schoolleider op De Sterrenwacht in Hellevoetsluis.

Dit artikel is ook verschenen op de website van hetkind.org

MARIANNE GRAAFLAND EN ANNEMIEK DE VRIES

CBS De Kloostertuin is een christelijke basisschool met bijna 400 kinderen, ruim 25 groepsleiders en veel enthousiaste en betrokken ouders. Met elkaar wordt er invulling gegeven aan de uitdaging die het hedendaagse onderwijs vraagt. De school bestaat uit een jenaplan- en een Leonardo-afdeling. Een afdeling voor hoogbegaafde kinderen naast een jenaplanafdeling lijkt met elkaar in tegenstelling. Een ouder van een hoogbegaafd kind en schoolleider beschrijven hun visie hierop.

Mijn oudste dochter Jiske heeft zich vanaf haar geboorte al anders ontwikkeld dan andere kinderen in mijn omgeving. Zij had bijzonder weinig slaap nodig, zette toen ze net twee jaar was haar eigen fles in de magnetron ('Eerst de 0, dan de 4 en dan de 5', was de instructie die ze kreeg). Sprak op haar tweede nauwkeurig en haar woordgebruik liet zien dat ze gevoel voor taal had. De hele dag was ze bezig om meer en meer en nog meer informatie uit de wereld te halen. Volwassenen zag ze als goede voorlezers en elke vreemde die binnenkwam werd onthaald met een boek en ze klom meteen op schoot met instructies hoe ze voorgelezen diende te worden. 's Morgens oefende ze moeilijke woorden (horloge) in haar bed op allerlei intonaties, ritmes en snelheden. Als ik haar uit bed haalde, had ze de afdruk van een boek in haar wang staan, want dat sliep fijner dan een knuffel.

Kinderen prikkelen en uitdagen

De uitgangspunten van het jenaplanonderwijs geven kinderen veel ruimte om tot bloei te komen. De meerjarige stamgroepen (het leren van elkaars kwaliteiten), lezen, schrijven, rekenen, geven mogelijkheden om de wereld om je heen te ontdekken en verkennen. Niet alleen cognitieve kennis telt, ook het welbevinden van het kind. Naast de basisvakken staan WO-Projecten centraal. We hebben veel aandacht voor kringen, presenteren en vieringen. We zien de stamgroeplei-

der als coach: het kind prikkelen om te laten zien wat het kan; hoge verwachtingen uitspreken en passende opbrengsten. Niet alleen de Cito-resultaten tellen. Uitdarend onderwijs dat aansluit bij de naaste ontwikkeling van het kind. De invulling van ons jenaplanonderwijs in vogelvlucht. U herkent het vast; punten die elke jenaplanschool hoog in het vaandel heeft staan. Van woorden als wereldoriëntatie, kringgesprek, leren van elkaar en het welbevinden van elk kind gaat bij elke jenaplanner het hart sneller kloppen.

En toch... kiezen wij voor een Leonardo-afdeling. Een apart gebouw met vier groepen kinderen, allemaal met een IQ hoger dan 130. Waarom zitten deze kinderen niet gewoon tussen de andere jenaplankinderen in? Waarom zitten ze samen apart en wat voor onderwijs krijgen zij, dat op de jenaplanafdeling niet geboden kan worden? Deze vragen moeten wij elke dag beantwoorden. We merken dat er veel onbegrip is.

Tijdens het eerste gesprek gingen we hoopvol naar school. Het ging vast fantastisch met Jiske. Klopt, het ging goed, ze mocht ook de werkjes van groep 2 doen en had er veel plezier in. Het spelen ging nog niet zo goed. Op het plein ging ze altijd naast de juf staan om een analyse van alle kinderen en hun spel te geven aan de juf. Dat was niet helemaal de bedoeling, dus gingen we aan de slag om haar met anderen te laten spelen. Dat is tot op de dag van vandaag nog een punt. Ze moet van ons een keer per week spelen. Met tegenzin houdt ze zich aan deze afspraak. Van haar vorige school heeft Jiske nog een vriendinnetje, Marieke, met wie ze nog steeds speelt. Dit spel is heel anders dan het spel met een klasgenootje. Op school zoekt Jiske de uitdaging op, waarbij spelletjes favoriet zijn. Er worden allemaal andere spelregels bedacht, in elke zin worden er taalgrapjes gemaakt en ze proberen elkaar af te troeven in het slim zijn. Haar wangen zijn rood, haar ogen glinsteren van plezier. Tijdens het spelen met Marieke, haar vroegere klasgenootje, zie en hoor ik een voortdurende aanpassing. De verandering van spelregels zijn voor haar ingewikkeld, de taalgrapjes worden niet begrepen en beiden weten dat Jiske het slimste is. Daar zoekt ze dus geen uitdaging in.

Kinderen passen zich aan, dat weten we. Hun gedrag laten ze afhangen van hun omgeving en ook hun resultaten. Kinderen die jarenlang een gewone C scoren en waar zelfs wel eens een handelingsplannetje op losgelaten is, blijken een IQ van 140 te hebben. De groepsleider staat versteld, heeft nooit iets gemerkt. En het is een doorgewinterde juf, die het al jaren uitstekend doet. Hoogbegaafde kinderen vallen op, maar op een andere

manier! Je ziet ze 'opveren', wanneer tijdens de kringen een interessant onderwerp voorbij komt. Ze stellen vragen, waarop de stamgroepsleider geen kant en klaar antwoord heeft, terwijl het soms ver buiten de belangstellingssfeer van andere kinderen van de groep staat. Honger naar kennis; willen weten waarom de dingen zijn zoals ze zijn. Heel diep over de dingen nadenken. Kinderen die zelf rekenstrategieën gaan bedenken, een hekel hebben aan automatiseren. Die behoefte hebben aan een totaal andere manier van leren. Kinderen die hoogbegaafd zijn...

Dat Jiske slim is, was van af het begin duidelijk. Andere kinderen snapten snel dat zij de beste plannen had, het meest doordacht. Dat Jiske zou winnen met alle cognitieve spelletjes (waar ze op een gegeven moment niet meer aan mee mocht doen om ook anderen een kans te geven). Jiske haalde de hoogste scores, schreef het netst, rekende het slimst en las het mooiste op toon. Ze was populair. In groep 5 kwam ze op de Leonardo-afdeling en daar was iedereen slim, kon iedereen goed plannen bedenken en konden sommige kinderen zelfs beter rekenen. Dat was even slikken en zo kwam een nieuw leerelement aan de orde. Als ouder ben ik heel blij met dit proces, hoewel het haar en ons veel tijd en moeite heeft gekost.

Wij zien dat deze kinderen niet tot hun recht komen in het reguliere onderwijs, dus ook niet in het jenaplanonderwijs. Hun onderwijsbehoefte is totaal anders. Deze kinderen zitten op een heel ander denkniveau dan hun leeftijdsgenoten. Ze vragen een heel andere benadering. Deze kinderen zijn met andere dingen bezig en denken anders. Op de Leonardo-afdeling kunnen ze zichzelf zijn bij gelijkgestemde kinderen en groepsleiders die deze kinderen zien, begrijpen en er naar handelen. Hier worden ze uitgedaagd om hun intellectuele en creatieve talenten in te zetten. Deze kinderen denken en werken top-down; ze werken vanuit het grote geheel en werken van daaruit naar details.

Jiske heeft genoeg aan een keer een uitleg. In groep 4 heb ik haar uitgelegd hoe het zit met de werkwoordspelling. Sindsdien hoeft ze dat niet meer uitgelegd te krijgen. Het is niet dat ze het helemaal foutloos toe kan passen, maar ze snapt de structuur en heeft er een hekel aan, als ik het aan haar uit wil leggen als ik een foutje zie. Als ik haar kort wijs op de fout en haar vraag even na te denken hoe het ook al weer zat, is dat genoeg. Ons onderwijs is gebaseerd op herhaling, onbewust zit het in je gedrag als groepsleider om te herhalen. Ik merk dat mijn andere dochters daar bij

gebaat zijn, maar bij Jiske wekt het ergernis op: 'Dat heb je al eens verteld, dat weet ik al', is steevast haar antwoord.

ingespeeld wordt. Als directeur van deze school met een jenaplan- en een Leonardo-afdeling, ben ik blij, als ik zie wat er gebeurt als kinderen het onderwijs krijgen dat ze nodig hebben. Wanneer een kind zichzelf mag zijn, komt het het best tot zijn recht en dat is ten slotte het doel van ons onderwijs.

Als ouder prijs ik mijzelf gelukkig dat ik Jiske op de Leonardo-afdeling heb mogen plaatsen. Dat zij nu omgaat met kinderen die net zo slim zijn als zichzelf (grote woordenschat, leren leuk vinden, altijd meer willen weten, diepzinnige vragen stellen, altijd de vraag achter de vraag opzoeken). Het heeft haar halverwege groep 8 veel gebracht. Ze is tegen haar grenzen opgelopen en dat heeft ons na veel zorgen en veel investeren opgeleverd dat ze daar nu wel redelijk mee om kan gaan. Het is fijn dat groepsleiders begrijpen hoe ze in elkaar steekt en echt snappen wat ik bedoel als ik me zorgen maak over haar perfectionisme en me geruststellen als ik me bedenk hoeveel Jiske in sociaal opzicht

nog te leren heeft.

Tijdens het schrijven van dit artikel zit Jiske tegenover me en ik vraag haar wat de Leonardo haar gebracht heeft: 'Op de Leonardo ben ik een gewoon kind', antwoordt ze.

Hier mag ik mijzelf zijn

Ik hoor veel verhalen van ouders die een lange zoektocht achter de rug hebben naar een onderwijsvorm die bij hun kind past. Ouders die soms tachtig kilometer moeten rijden om hun kind hier naar school te laten gaan. Ouders die aangeven dat hun kind na jaren weer zichzelf is. Ouders die jaren gezocht hebben, omdat hun kind anders was en zich ongelukkig voelde. Hulp hebben gezocht en stuitten om een muur van onbegrip. Ouders die merken dat hun kind zich ontwikkelt op zijn eigen niveau en dat dit op school begrepen en er op

Marianne Graafland en Annemiek de Vries zijn beiden directeur van een jenaplanschool.

Bij Marianne op school is een Leonardo-afdeling, waar Jiske, de dochter van Annemiek in groep 8 zit.

cartoon: Janneke Kaagman

DAG VAN EN VOOR INTERNE BEGELEIDERS JENAPLANSCHOLEN: 27 MAART 2013

Programma:

Rol van kinderen versterken binnen een zorgroute

Werken met ondernemende kinderen en stamgroepsleiders

Plaats: Samaya, Werkhoven

Nederlandse Jenaplan Vereniging

Gebruik al het talent dat je bezit.
De bossen zouden heel stil zijn,
als er geen enkele vogel zijn lied zong,
behalve de beste.

UITDAGING OP MAAT

EEN INTEGRALE AANPAK VOOR BEGAAFDHEID

KATINKA VAN KEMPEN

Jenaplanschool De Canadas en De Peppels in Boxmeer is sinds vorig jaar bezig met het structureel opzetten van een onderwijsaanbod, passend bij begaafde kinderen. Uit nationale en internationale literatuur over begaafdheid valt af te leiden dat het jenaplanonderwijs zich uitstekend leent als leeromgeving voor begaafde kinderen. In dit artikel wordt een integrale aanpak voor begaafdheid onderbouwd en wordt het onderwijsaanbod voor alle kinderen die extra uitdaging kunnen gebruiken beschreven.

Visie op begaafdheid

Er is de laatste jaren steeds meer bekend geworden over de problemen waar begaafde kinderen tegenaan kunnen lopen als ze geen passend onderwijsaanbod gehad hebben. Op de middelbare school kan er daardoor sprake zijn van uitval, we kunnen zelfs te maken krijgen met drop-

outs. Kinderen lopen dan tegen het feit aan dat ze nooit echt geleerd hebben om te leren. Omdat wij als school het bieden van onderwijs op maat hoog in ons vaandel hebben staan en al een uitgebreid zorgplan hebben voor de zwakkere kinderen, willen wij ons ook structureel richten op de onderwijsbehoeften van begaafde kinderen.

Omdat wij een brede zorgschool zijn en de uitgangspunten van Inclusief Onderwijs van harte onderschrijven, zijn wij voorstander van een integrale aanpak op het gebied van begaafdheid. In de basisprincipes 6, 7 en 8 van het Jenaplan wordt gezegd dat mensen moeten werken aan een samenleving waarin ieder mens een gelijkwaardig medeburger is: mensen moeten werken aan een samenleving die ieders unieke en onvervangbare waarde respecteert; mensen moeten werken aan een samenleving die ruimte en stimulansen biedt voor ieders identiteitsontwikkeling; mensen moeten werken aan een samenleving waarin rechtvaardig, vreedzaam en constructief met verschillen en veranderingen wordt omgegaan. Als we het specifiek over begaafde kinderen hebben, is het ook voor hen belangrijk te leren omgaan met mensen die minder bagage hebben dan zijzelf en hen te leren respecteren. Ervan uitgaande dat slechts twee procent van de bevolking hoogbegaafd is, heeft iemand die hoogbegaafd is in zijn leven namelijk altijd te maken met mensen met een lager IQ. Op deze manier krijgen zij op school een basis mee om goede relaties te kunnen

ontwikkelen in de vriendenkring, het werk en de omgeving (Van Gerven, 2011).

Ieder kind verdient Passend Onderwijs, óók het begaafde

Onderwijsaanbod voor elk kind van elke leeftijd elke dag op elk moment

kind! Wij willen het kind niet naar het onderwijs brengen, maar het onderwijs naar het kind.

Vanuit de missie van onze school 'Onderwijs op maat, voor elk talent, gericht op hoofd, hart en handen' hebben wij een visie op begaafdheid geformuleerd: 'Wij willen voor elk kind van elke leeftijd elke dag op elk moment een passend onderwijsaanbod realiseren.'

Volgens Gardner (1983) en Van Gerven (2008) kun je niet spreken van een gedefinieerde, afgebakende groep van begaafden. Er zijn kinderen die zich slechts op één gebied buitengewoon bijzonder ontwikkelen. Deze kinderen hebben op dat vakgebied een grote voorsprong op hun groepsgenoten. Zij tonen een bijzondere beheersing van de aangeboden stof en laten zien dat zij zich op dit gebied ook complexe zaken relatief eenvoudig eigen kunnen maken. Ook deze kinderen willen wij een meer uitdagend onderwijsaanbod bieden. Zo kan aan de leerbehoefte van nog meer kinderen dan alleen (hoog) begaafden tegemoet gekomen worden.

Door de integrale aanpak van onderwijs aan begaafde kinderen wordt het niveau van de hele school verhoogd

(Eyre, 2007). Dit is waarschijnlijk het gevolg van de aanpassingen die de groepsleider in de groep maakt met betrekking tot de leerstof en die vervolgens toegankelijk maakt voor alle kinderen die dit aankunnen. Als je dan ook nog eens de kinderen die dit nét niet uit zichzelf aankunnen wat extra hulp geeft, kunnen zij het vervolgens ook!

Een veelzijdige ontwikkeling

In onze jenaplanschool willen we ons richten op het totale kind en eenzijdigheid vermijden. Een kind is gebaat bij een breed onderwijsaanbod. Van belang is een goede balans die kan bijdragen aan het bereiken van een harmonieuze volwassenheid (Boes, 2004). Hierbij gaat het zowel om de confrontatie van een kind met nog onbekende levensgebieden als het verder ontwikkelen van reeds bekende. In de theorie van de Meervoudige Intelligentie valt dit onder de noemer van "reken en strekken" (Gardner, 1983). Volgens Gardner is ieder kind intelligent op zijn eigen specifieke manier. Als een kind alleen aangesproken wordt op zijn cognitieve intelligentie, dan kan het kind onvoldoende recht worden gedaan aan zijn andere ontwikkelingsgebieden.

Ruimte voor creatief en praktisch denken

In ons schoolplan staat: 'Mensen leren op verschillende manieren: met hoofd, hart en handen. Wij willen op school daarom niet alleen bezig zijn met kennisontwikkeling, maar wij willen daarnaast ook het gevoelsleven stimuleren en de kinderen praktisch en scheppend bezig laten zijn.'

Volgens Sternberg (2002) kun je op school en later in je werk alleen succesvol zijn als in de school niet alleen het analytische denken, maar ook het creatieve en praktische denken geoefend wordt.

In de praktijk zou dit grofweg neer kunnen komen op de volgende indeling:

- Tijdens de cursussen (leervakken) leren de kinderen voornamelijk met het hoofd, het leren tijdens de cursussen is gericht op kennisontwikkeling.
- Tijdens stamgroepwerk (onder andere wereldoriëntatie) leren de kinderen niet alleen met het hoofd, maar ook veelvuldig met hart en handen: de kinderen kunnen allerlei vaardigheden leren die later nodig zijn om goed te kunnen functioneren in de maatschappij. Hierbij gaat het om vaardigheden zoals plannen, ondernemen, samenwerken, creëren, presenteren, reflecteren en verantwoorden. Kinderen zijn dan vooral praktisch en scheppend bezig. De 'zeven essenties van een jenaplanschool' zijn heel mooi in te passen als te ontwikkelen vaardigheden tijdens stamgroepwerk! (Winters, 2012)

Hoofd, hart en handen

Kader voor begaafde kinderen

Volgens Mönks (2011) is 'de jenaplanschool zonder aanpassing geschikt voor snelle leerlingen'. Hij doelt hiermee op de manier waarop wij ons onderwijs vormgeven. Daarin zijn volgens hem meerdere elementen te herkennen die onderwijs voor begaafde kinderen uitermate geschikt maken. Hieronder worden drie elementen nader belicht.

Stamgroepen

Het zestiende basisprincipe van het jenaplanconcept luidt: 'In de school vindt overwegend heterogene groepering van kinderen plaats, naar leeftijd en ontwikkelingsniveau, om het leren van en zorgen voor elkaar te stimuleren.' Dit wordt tegenwoordig 'coöperatief leren' genoemd. Jenaplanonderwijs zet de verschillen tussen kinderen in om van en met elkaar te leren. Een stamgroep bestaat bij voorkeur uit een groep kinderen van drie opeenvolgende schooljaren, heterogeen wat betreft leeftijd, geslacht, begaafdheidsniveau en sociale herkomst. Ik noem enkele voordelen hiervan voor de ontwikkeling van (begaafde) kinderen:

Ontwikkelingsverschillen tussen kinderen zijn bevorderlijk voor de individuele ontwikkeling, te vergelijken met

opgroeien in een gezin. Kinderen zijn achtereenvolgens jongsten, middelsten en oudsten in een groep. Door hun veranderende positie leren ze hun eigen mogelijkheden kennen en kunnen ze bijdragen leveren aan het groepsleven. Ze krijgen zo bijvoorbeeld de gelegenheid om potentiële leiderschapskwaliteiten te ontwikkelen. Ook jonge kinderen blijken al aan anderen leiding te kunnen geven.

Kinderen die bepaalde vaardigheden bezitten kunnen stimulerend werken voor kinderen die deze vaardigheid

nog niet bezitten; kinderen verkeren ten opzichte van elkaar in diverse zones van ontwikkeling, ook de 'naaste zone'. Niet alleen profiteren de kinderen die geholpen worden van de uitleg op 'kindniveau', ook de kinderen die helpen worden er wijzer van. Door iemand iets te leren wordt het leerrendement namelijk verhoogd tot wel negentig procent (Sousa, 1995).

Over het algemeen kun je stellen dat in situaties waarin mensen informatie uitwisselen over datgene wat ze moeten leren het leereffect wordt verhoogd. Dat heeft te maken met het feit dat het denken gestimuleerd wordt door input van buitenaf. De interactie brengt een soort kettingreactie teweeg waarbij steeds meer stukjes (nieuwe) kennis bij elkaar aanhaken. Taal en interactie zijn daarom tijdens het leerproces de belangrijkste instrumenten (Van Gerven, 2011).

Heterogeen groeperen biedt een grote kans op het ontmoeten van ontwikkelingsgelijken (peers) door de verschillende leeftijden binnen de groep. Er zijn volop mogelijkheden voor samenwerking met ontwikkelingsgelijken:

- Tijdens het werken in cursussen zitten kinderen uit verschillende stamgroepen, dus soms van verschillende leeftijden, maar met hetzelfde niveau bij elkaar en worden voor bepaalde uren en vakken samen onderwezen. Binnen een niveaugroep kan weer verder gedifferentieerd worden; kinderen kunnen samen met anderen werken aan verrijksopdrachten. Deze manier van werken werd al toegepast op de eerste jenaplanschool van Peter Petersen.
- Tijdens stamgroepwerk en keuzecursus kunnen kinderen (van verschillende leeftijden) vanuit een gedeelde interesse met elkaar samenwerken aan een project. Kinderen hoeven dan niet eens didactisch gezien even ver te zijn (Van Gerven, 2008). Op basis van intrinsieke motivatie en gedrevenheid kunnen sommige kinderen namelijk boven zichzelf uitstijgen en tot goede prestaties komen.

Differentiatie

Jenaplanscholen hanteren de twintig basisprincipes als leidraad, waarbij het eerste luidt: Elk mens is uniek; zo is er maar één. Daarom heeft ieder kind en elke volwassene een onvervangbare waarde. Dit houdt logischerwijs in dat de groepsleider zoveel mogelijk het onderwijs afstemt op de onderwijsbehoeften van elk kind. In onze scholen is het dan ook de gewoonste zaak van de wereld dat kinderen op bepaalde momenten een aangepast programma volgen, omdat dat beter bij hen past. Kinderen ervaren dit als normaal: 'anders zijn' mag! En 'anders zijn' betekent niet 'minder zijn' en ook niet

'meer zijn'. Vanwege het grote scala aan ontwikkelings- en begaafdheidsverschillen is er op allerlei terreinen minder concurrentie, presteren naar vermogen wordt gewoon gevonden en fouten maken ook. Goede of lage prestaties worden ook niet belachelijk gemaakt, verschillen mogen er zijn. Op deze manier ontstaat er een veilig klimaat op school en in de groepen: elk kind mag zijn wie het is!

Anders is niet meer of minder

Zelfstandig leren

Om te kunnen differentiëren binnen de groep is het belangrijk aandacht

te besteden aan de organisatie. Een voorwaarde voor het werken op meerdere niveaus is dat kinderen in staat zijn tot zelfstandig werken (Drent en Van Gerven, 2012).

- Kinderen moeten leren om te gaan met uitgestelde aandacht en leren om zoveel mogelijk zelf hun problemen op te lossen onafhankelijk van de groepsleider. Hiervoor kennen we de groepering in tafelgroepjes, die coöperatief leren bevordert.
- Kinderen moeten inzicht krijgen in hun eigen gedrag en leren hun gedrag te sturen. 'De fiets van Jansen' is een gangbaar model voor het aanleren van werk- en leerstrategieën.

Wisselwerking met de omgeving

Mensen verschillen natuurlijk als het gaat om aangeboren begaafdheid, maar ook de wisselwerking met de omgeving bepaalt in hoge mate hoe iemand zich uiteindelijk ontwikkelt (Claxton en Meadows, 2009; Feuerstein, 1993). Bijna iedereen wordt geboren met de mogelijkheid om getalenteerd en begaafd te worden op een bepaald vlak en tot op een bepaald niveau. Die mogelijkheid moet echter wel worden gevoed! Kinderen die goede prestaties leveren (op welk gebied dan ook) zijn vooral zover gekomen, omdat ze veel geleerd hebben én geleerd hebben hoe ze op een effectieve manier moesten leren.

In het onderwijs is het onze taak om bij alle kinderen een goede leer- en werkhouding te ontwikkelen. Die houding zal hen in staat stellen om begaafd en getalenteerd te worden op hun eigen unieke manier! Kinderen moeten zelf een soort van leervermogen opbouwen, of ze nu zwak, gemiddeld of hoog presteren, ze moeten aangemoedigd en uitgedaagd worden om zichzelf optimaal te ontwikkelen. Hiervoor is op school een stimulerende leeromgeving noodzakelijk, waarin alle kinderen zich optimaal uitgedaagd voelen, inclusief de (hoog)begaafde kinderen. Daarvoor is het

nodig om ons onderwijs en ook de ruimtes waarin de onderwijssituaties plaatsvinden kritisch te bekijken. Ik beschrijf hieronder de leeromgeving zoals wij die nu aan het vormgeven zijn.

Onderwijsaanbod

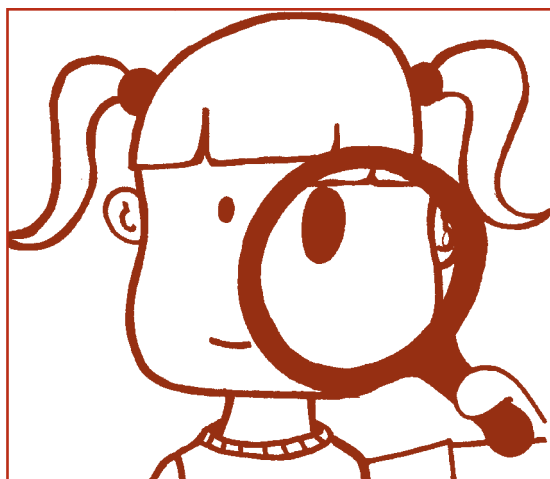
Onderbouw

De aanwezige ontwikkelingsmaterialen worden ingezet om uitdagende en verrijkende opdrachten aan te bieden volgens een opbouw in moeilijkheidsgraad. Door te werken met ontwikkelingsmaterialen kun je de hele ontwikkeling van de kleuter aandacht geven.

Voor de kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong bij de wat meer schoolse vakken worden bij projecten al diverse lees- en rekenactiviteiten aangeboden. In speciale hoeken worden allerlei materialen aangeboden die het lezen, schrijven en/of rekenen bevorderen.

Cursussen midden- en bovenbouw

Onder de eerste leerlijn verstaan we het compacten en verrijken bij de vakgebieden taal/spelling en rekenen. De gecompacte en verrijkte leerstof maakt vast onderdeel uit van het wekelijks programma van begaafde kinderen, waardoor er sprake is van een structureel

aanbod. De kinderen krijgen begeleiding bij de planning en inhoudelijke verwerking van de verrijkingsstof en het gemaakte werk wordt nagekeken en beoordeeld. Bij de tweede leerlijn gaat het om kinderen die een grote didactische voorsprong hebben en over veel persoonlijkheidseigenschappen beschikken die kenmerkend zijn voor begaafde kinderen. Deze kinderen komen in aanmerking voor een aangepaste, individuele leerlijn. Dit gaat altijd in overleg met ouders, kind, betreffende groepsleiders en intern begeleider.

Stamgroepwerk (wereldoriëntatie)

Dit schooljaar maken we een begin met een hernieuwde werkwijze voor wereldoriëntatie. De stamgroep wordt dan nog veel meer dan voorheen ingezet als middel om het leren op een hoger plan te tillen. We gaan daarbij uit van het gegeven dat als kinderen een bepaalde belangstelling delen, samenwerken tot een succesvol leerproces kan leiden. We willen het samenwerken binnen dit soort belangstellingsgroepjes stimuleren door 'De fiets van Jansen' (www.jenaplan.nu) consequent te gaan inzetten. Bij dit model biedt de groepsleider het onderwerp aan op een prikkelende manier en geeft er informatie over. Kinderen mogen vervolgens zelf leervragen bedenken. De groepsleider treedt sturend op bij het selecteren van de leervragen; hij is namelijk degene die het grote geheel overziet en de kerndoelen bewaakt (tule.slo.nl). Hierna gaan de kinderen in groepjes antwoorden zoeken op hun leervragen.

Kinderen kunnen elkaar tijdens dit onderzoeksproces aanvullen en van elkaar leren, met taal en interactie als belangrijkste instrumenten. Onderzoeken is altijd een sociale activiteit, dit geldt ook voor wetenschappelijk onderzoek van volwassenen. Een wetenschapper maakt deel uit van een grotere groep van vakgenoten, aan wie hij zijn vraagstellingen en onderzoeksresultaten ter discussie voorlegt. Zo vormen in de stamgroep de kinderen het 'forum', waarvoor vraagstellingen en onderzoeksresultaten gepresenteerd, bediscussieerd, getoetst ('Hoe kom je daar zo bij?') en verdedigd worden (Both, 2010).

Excellentieprogramma

De digitale leeromgeving Acadin.nl biedt verrijkende opdrachten aan en is volgens de Onderwijsraad (2010) eigenlijk een soort digitale plusklas. De opdrachten zijn aanvullend op de reguliere lesstof en specifiek ontworpen voor begaafde kinderen. De opdrachten verschillen per vakgebied, leerniveau, moeilijkheidsgraad, vaardigheid en begaafdheidsgebied. De groepsleider kan hierbij regisseren en het aanbod systematisch op de individuele leerling afstemmen. Zowel tijdens de cursussen als bij groepswerk wordt op onze school Acadin.nl al regelmatig ingezet, zowel individueel als in tweetallen.

Wij hebben recentelijk de aansluiting gezocht met Wetenschapsknooppunt RU. Een wetenschapsknooppunt slaat een brug tussen wetenschappelijk onderzoek en het basisonderwijs. Dit jaar gaan we in de bovenbouw tijdens stamgroepwerk een project uitvoeren waarbij onderzoekend leren centraal staat.

Papillon

In samenwerking met het Elzendaalcollege en basisscholen uit de regio wordt aan kinderen in groep 7 en 8 van het basisonderwijs die extra uitdaging nodig hebben de mogelijkheid geboden om een ochtend per week deel te nemen aan het Papillonproject. Dit project voorziet kin-

deren van kennis over uiteenlopende onderwerpen zoals filosofie, Frans, Russisch, creatief schrijven en wiskunde.

Keuzecursus

Ongeveer vier keer per jaar wordt er op onze school een keuzecursus georganiseerd. Een keuzecursus bestaat uit vier bijeenkomsten van één tot anderhalf uur op woensdagochtend. Kinderen mogen zelf een keuze maken uit het aanbod van activiteiten. We streven ernaar om in elke keuzecursus uitdagende activiteiten aan te bieden, passend bij de verschillende intelligentiegebieden (Gardner, 1983), zoals Grieks, een bedrijfsbezoek, werken met de techniektorens, ontwerpen van een spel, dammen, ontwerpen en uitvoeren van een musical, een project over de Tweede Wereldoorlog, filosoferen, yoga en schaken.

Knaphoeken

We willen de meervoudige intelligentiegebieden letterlijk een plaats gaan geven in onze school door het inrichten van zogenaamde 'knaphoeken' waar materialen, ideeën, werkstukken etc. een plek kunnen krijgen. We willen naar ouders en kinderen toe proberen zichtbaar te maken waar we mee bezig zijn. Sylvia Drent, voorstander van een integrale aanpak voor begaafde kinderen, verwoordt het belang hiervan: 'Door het starten van een plusklas kan een school al snel iets aan de buitenwereld laten zien, terwijl de integrale aanpak een onzichtbaar traject is, waarbij het jarenlang duurt voordat het resultaat zichtbaar wordt'. (www.tijdschrift-talent.nl)

Misschien mag alvast voorzichtig geconcludeerd worden dat het niet alleen mogelijk is voor begaafde kinderen om inclusief onderwijs te volgen via een integrale aanpak, maar dat hen dit zelfs meer kan opleveren dan het volgen van exclusief onderwijs voor begaafden. Het jenaplanonderwijs biedt de kaders voor zo'n integrale aanpak, en ook nog eens evidence-based!

Katinka van Kempen is de begaafdheidsspecialist op jenaplanschool de Peppels en de Canadas te Boxmeer cartoon: Janneke Kaagman

Geraadpleegde literatuur

Boes, A. (2004). De begaafdheid van kinderen en jenaplanonderwijs. *Mensenkinderen*, mei 2004, 23-26.

Both, K. (2010). De stamgroep als onderzoeksgemeenschap. *Mensenkinderen*, 120, 2-5.

Claxton, G. & Meadows, S. (2008). Brightening up: how children learn to be gifted. In T. Balchin, B. Hymer & D. Matthews (Ed.) *The Routledge Companion to Gifted Education* (pp. 3-9). London: Routledge.

Drent, S. Interview - In- of exclusief onderwijs voor hoogbegaafden? Verkregen op 18 oktober 2012, via http://www.tijdschrift-talent.nl/index.php?url=article&atc_id=615.

Drent, S. & Van Gerven, S. (2012). *Passend onderwijs voor begaafde leerlingen*. Assen: Van Gorcum.

Eyre, D. (2007). *Structured tinkering*. *Gifted and Talented International*, 22, 31-38.

Feuerstein, R. (1993). *Laat me niet zoals ik ben*. Rotterdam: Lemniscaat.

Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The Theory of*

Multiple Intelligences. New York: Basic Books.

Jenaplan. *Aangescherpte indicatoren basisprincipes*. Verkregen op 20 oktober 2012, via http://www.jenaplan.nl/cms/upload/docs/indicatoren_basisprincipes.pdf.

Jenaplan Advies & Scholing. Fiets van Jansen. Verkregen op 15 oktober 2012, via <http://educatie-en-school.infonu.nl/methodiek/60451-de-fiets-van-jansen-wereldoriëntatie-in-de-klas.html>.

Mönks, F. & Ypenburg, I. (2012). *Hoogbegaafdheid bij kinderen*. Amsterdam: Boom.

Mooij, T. & Fettelaar, D. (2010). *Naar excellente scholen, leraren, leerlingen en studenten*. Nijmegen: ITS.

Renzulli, J.S. & Reis, S.M. (1997). *The schoolwide enrichment mode: A how-to guide for educational excellence*. Mansfield, CT: Creative Learning Press.

Renzulli, J.S. & Reis, S.M. (2008). *Enriching Curriculum*. Thousand Oaks: Sage Publications Inc.

Rijksoverheid. *Passend Onderwijs. Ondersteuning hoogbegaafde leerlingen*. Verkregen op 20 oktober 2012, via <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/ondersteuning-hoogbegaafde-leerlingen>.

Sousa, D. (1995). *How the brain learns*. Thousand Oaks: Corwin Press, Inc.

Sternberg, R.J. (2002). *Succesvolle intelligentie*. Lisse: Swets & Zeitlinger.

TULE. *Tussendoelen & leerlijnen SLO*. Verkregen op 29 september 2012, via <http://tule.slo.nl/index.html>.

Van Gerven, E. (2008). *Slim beleid*. Assen: Van Gorcum.

Van Gerven, E. (2011). *Handboek Hoogbegaafdheid*. Assen: Van Gorcum.

Winters, H. (2012). *Zeven essenties van een jenaplanschool*. *Mensenkinderen*, 133, 11-13.

DAG VAN EN VOOR JENAPLANDIRECTEUREN: 27 MAART 2013

De deelnemers krijgen handvatten aangereikt gebaseerd op het boek 'Dromen, denken, durven, doen' van Ben Tiggelaar:

- Jenaplan en de jenaplanscholen als sterk merk neer te zetten
- Onderscheidend vermogen te genereren
- Klantvoordelen inzichtelijk te hebben
- Klantwaarden te versterken
- Vanuit kansen te denken
- Talenten te ontwikkelen voor stamgroepleiders en kinderen

Nederlandse Jenaplan Vereniging

PORTRET VAN EEN KIND

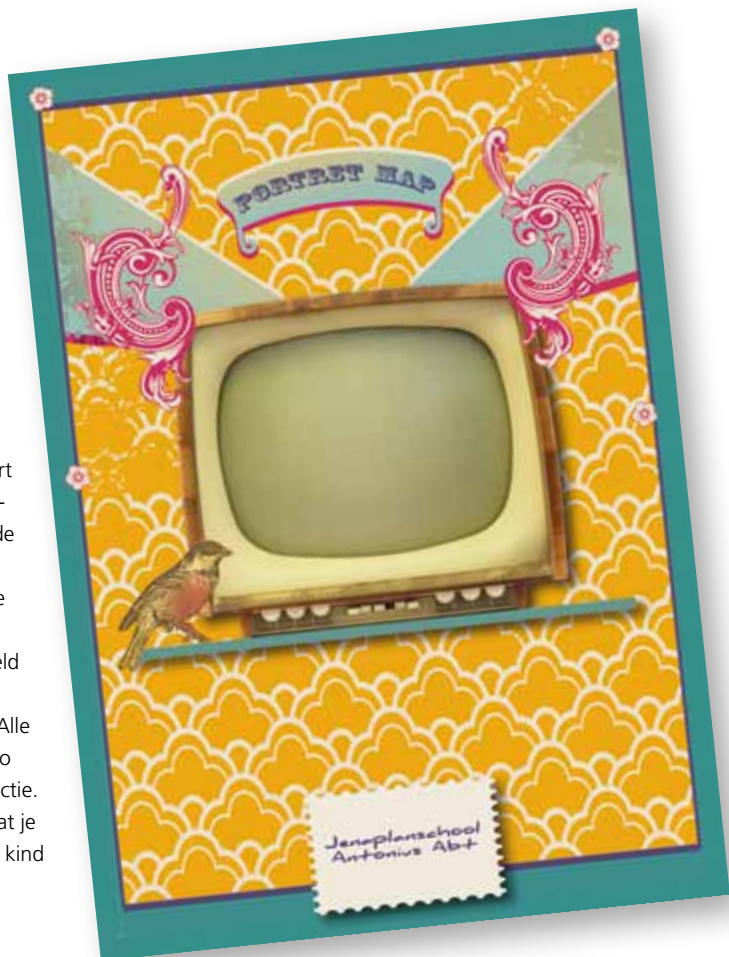
ANITE VAN OIJEN

Op jenaplanschool Antonius Abt krijgen kinderen al vele jaren een 'portret' in plaats van een rapport mee naar huis. De naam 'portret' is destijds gekozen, omdat we het meer recht vinden doen aan de totale ontwikkeling van het kind. We beschrijven niet alleen de resultaten behaald op de cognitieve vakken, maar de ontwikkeling van het kind in de breedste zin van het woord. We schetsen het beeld dat we op dat moment van het kind hebben. En dat beeld plaatsen we in een gouden omlijsting. Alle portretten worden bewaard in een portretmap. Zo bouwt een kind aan zijn eigen ontwikkelingscollectie. Een collectie die steeds waardevoller wordt, omdat je steeds terug kunt blijven kijken welk proces je als kind doorgemaakt hebt.

Kunstwerken zijn vaak de spiegel van de maatschappelijke ontwikkelingen. De vormgeving en inhoud veranderen doorgaans mee met de ontwikkelingen in de maatschappij. Daarom werd het voor ons tijd om de opzet van de portretten te herzien. We besloten niet te gaan gummen, over te schilderen, nieuwe kleurtjes te gebruiken, maar namen definitief afscheid van onze oude huisstijl. We begonnen met een compleet leeg doek. Omdat we werken met een heel groot team besloten we een werkgroep samen te stellen. Vanuit elke bouw namen twee collega's zitting in de werkgroep. Deze groep begon met een brainstormsessie met het hele team, een interview onder de kinderen van het kinderforum en een vragenlijst voor een groepje ouders. Deze uitkomsten bepaalden samen de onderleggers voor het nieuwe portret.

Ze kwamen tot de volgende uitgangspunten:

- Brede ontwikkeling van kind in beeld brengen
- Voldoen aan de kwaliteitscriteria van Jenaplanonderwijs
- Wat 'goed' gaat benadrukken
- Wat nog niet lukt omschrijven als ontwikkelpunt
- Geen kruisjes achter een stelling maar gericht geschreven taal
- Begrenzing aan tekstvakken (om to the point te moeten schrijven)

- Passende vormgeving
- Kind schrijft eigen portret
- Ouders schrijven portret
- Digitaal
- Observaties en aantekeningen uit HOREB (digitaal observatie/registratie/evaluatie instrument) moeten rechtstreeks in te passen zijn
- Spreken, spelen, vieren en werken vormen uitgangspunten
- Resultaten van methode onafhankelijk toetsen opnemen in portret

De werkgroep ging aan de slag. We trokken een jaar uit om het portret te ontwikkelen. Veel ruimte om na te denken, te overleggen, te proberen en aan te passen. Gaandeweg het proces kwamen er nog wat uitgangspunten bij:

- Het portret moet ontwikkelingsgericht zijn
- Het is geen evaluatiemoment maar een uitgangspunt voor de periode die volgt
- Kinderen, ouders en groepsleiders bespreken samen 'wat het kind nodig heeft'
- Het kind heeft een belangrijke stem in wat hij-zij aan wil gaan pakken
- We worden samen verantwoordelijk voor de uitvoering
- Bij alle portretgesprekken zijn daarom ouders en kinderen aanwezig

- Het portret is pas klaar als de kolom 'wat heb ik nodig' is ingevuld
- De kolom 'wat heb ik nodig' (onderwijsbehoefte) wordt geplakt in het groepsplan
- Het groepsplan wordt gevuld met alle persoonlijk geformuleerde onderwijsbehoeften van de kinderen in een stamgroep
- In het gesprek wordt bepaald hoe vorm wordt gegeven aan uitvoering, wie gaat jou helpen: een ander kind, een ouder, de groepsleider, externe deskundige of alleen het kind zelf
- Het portret wordt zo geschreven dat het tevens overdracht is voor het volgende schooljaar
- Het gespreksverslag staat ook in het portret

Met de nieuwe uitgangspunten erbij maakten we een eerste format. Dat format vulden alle werkgroepleden in voor een kind uit zijn groep. En weer werd er geschaafd. Een eerste presentatie aan het hele team volgde en de nodige aanpassingen werden verricht. Een vormgever werd gezocht en gevonden in onze oudergroep. Zelfs over de kleuren en beelden werd gediscussieerd. Want als je vindt dat een portret een belangrijk werkdocument is, moet je het in alles die status geven.

Na het jaar van vormgeving besloten we nog een jaar te gebruiken om de portretten en de bijbehorende manier van werken uit te proberen met kinderen en ouders met de stamgroepen van de werkgroepleden als pilotgroep. We oefenden met invullen, uitnodigen, gesprekken voeren, uploaden in ons digitale systeem, groepsplannen samenstellen, termen veranderen enz. We evalueerden met kinderen en ouders. We presenteerden de portretten aan collega's van andere jenaplanscholen, omdat zij weer aan andere dingen dachten en ons voorzagen van kritische opmerkingen.

Het format werd gelegd langs de jenaplankernkwaliteiten: de relatie van het kind met zichzelf, de ander en de wereld. Naar ons idee past het portret zeer goed binnen de kernkwaliteiten. Met name de relatie van het kind met zichzelf en de ander zijn direct herkenbaar. De kwaliteiten benoemd in de relatie van het kind met de wereld werden zichtbaar, toen we ook echt met het portret en de daarbij behorende manier van werken aan de slag gingen. Toen werd meteen duidelijk wat de kernkwaliteiten voor houvast kunnen bieden aan het vormgeven van alles wat je doet binnen het jenaplanonderwijs.

Portretgesprekken

Wat veranderde met het nieuwe portret waren ook de gesprekken. Ouders worden twee maanden vooraf al uitgenodigd voor het portretgesprek. Dat is nodig, omdat de gesprekken niet meer laat in de avonden plaatsvinden. De kinderen moeten immers bij de gesprekken aanwezig zijn. Dat betekent voor veel ouders dat zij iets moeten regelen op hun werk en dat vraagt om een zorgvuldige planning. De portretgesprekken worden op geheel andere tijdstippen in het jaar gevoerd, omdat het portret uitgangspunt is geworden van het ontwikkelingsproces van elk kind.

In schema ziet dat er zo uit:

juni/juli	Portretmap mee naar huis met daarin: portret geschreven door kind en portret geschreven door groepsleider uitnodiging voor het gesprek in september formulier voor ouders, in te vullen en meebrengen naar het gesprek
september	Portretgesprekken: portret van juni/juli wordt besproken portret door ouders dient ter aanvulling en inbreng ouders ontwikkelpunten worden besproken kolom 'Wat heb ik nodig' wordt samen gevuld om het uitvoerbaar te houden vullen we daar maximaal drie vakjes in
september	Het portret wordt compleet gemaakt met het invullen van de 'wat heb ik nodig' kolom en gaat opnieuw mee naar huis Groepsleider hangt het portret in Parnassys en vult zijn groepsplan met alles wat bij alle kinderen uit de stamgroep in de 'wat heb ik nodig' kolom staat
februari	Tweede portretperiode: Herhaling juni/september

Wanneer een kind na een vakantie in een andere stamgroep begint wordt het portretgesprek dus gevoerd met de nieuwe stamgroepleider. Op die manier is er meteen aan het begin van het schooljaar een kennismakingsgesprek met nieuwe kinderen en hun ouders, vindt tevens de overdracht plaats en is de nieuwe stamgroepleider meteen mede-eigenaar van de ontwikkeling van het kind. Dit schooljaar is het portret in gebruik genomen door de hele school. 'Klaar' is het niet. We kijken nu kritisch naar wat we invullen in de vakjes. Hoe formuleer je een

ontwikkelingspunt? Hoe geef je een omschrijving van de sociaal emotionele ontwikkeling? Waar lopen we tegen aan en hoe passen we dat aan. Het voordeel van een digitaal instrument is dat het met ons mee kan groeien. Een volgende stap is het toevoegen van een portfolio en dan we zien wat nodig is!

*Anite van Oijen is directeur van jenaplanschool Antonius Abt in Engelen
cartoon: Janneke Kaagman*

Een ontwikkeling van rapportage

Amsterdam 1975, ik schreef bij elk dictee een cijfer en voor het rapport rekende ik het gemiddelde uit. Om niet teveel onvoldoendes voor taal te hoeven geven, middelde ik dit met de cijfers van de opstellen en zo had bijna iedereen een 6. Jaren later kwam ik op de Jenaplanschool in Bokhoven, nu Engelen en was het een verademing om gewoon op te schrijven wat ik zag bij een kind. We verdeelden onze bevindingen in 'gesprek, spel, werk en viering' en schreven bij elk onderdeel onze indruk van het kind op. 'Het is een feest jou op de speelplaats bezig te zien, je gaat helemaal los. Hou wel meer rekening met andere kinderen' en 'Werkwoordspelling moet nu echt de aandacht krijgen, verder gaat het goed met je taal en spelling'. Heel intensief en handgeschreven, een uur per kind was normaal. Wanneer je dit een aantal jaren doet, ga je jezelf steeds vaker herhalen en daaruit kwam het idee voort om al die zinnen bij elkaar te zetten. Dan hoefde je daarna alleen maar aan te kruisen wat er bij dit kind paste. Wel denkwerk, maar minder schrijfwerk. Een 'portret' noemden we deze rapportage. Op de oudergesprekken die we na elk portret voerden, vielen ouders soms stil, het leek een psychologisch rapport geworden, moeilijk te vergelijken met het vorige portret en wat zeg je daar dan op? Vereenvoudigen leek de oplossing, niet in het minst voor onszelf als groepsleiders. De meeste aankruiszingen verdwenen en er kwam een hanteerbaardere vorm. Bij elke zinsnede kwamen vijf bolletjes met een gradatie van 'Lukt' tot 'Lukt zelden'. Ook wanneer je het niet wist, moest je iets aankruisen. 'Je bent zuinig op de materialen.' wist ik wel te beantwoorden, maar 'Je hebt plezier in zingen'? Steeds vaker kruiste ik maar iets aan, wanneer het mijns inziens niet echt ter zake deed of ik het gewoon niet wist. Ouders vergeleken de bolletjes met het vorige portret, waardoor een oudergesprek soms alleen maar ging over het verschuiven van een willekeurig gezet kruisje. Er moest iets wezenlijks veranderen. Zo zijn we terecht gekomen bij de portretten: digitale ontwikkelingsgerichte schilderijen, gelegd langs de lat van de jenaplankernkwaliteiten.

Leo Sajet was groepsleider van deze school en is redactielid van Mensenkinderen

Portret door de ogen van een kind

Ik vind het nieuwe portret veel handiger dan hoe het eerst was. Eerst stonden er kruisjes achter zinnen. Dan moest je steeds met je vinger naar de zin en dan zoeken naar het kruisje. Dan wist ik nog niet altijd precies wat er bedoeld werd. Nu staan er woorden. Die kun je gewoon lezen en dan is het duidelijk. Ik vind het fijn dat ik mee mag naar het gesprek en zelf mee mag bepalen waar ik aan wil gaan werken. Eerst kwam mijn moeder altijd thuis en dan vertelde ze wat er over mij was gezegd. En mijn moeder gebruikt dan toch weer andere woorden dan in het gesprek. Ik vind het hoedenblad (Mijn portret) ook wel fijn, maar wel moeilijker. Eerst kon ik gewoon kruisjes zetten. Nu moet ik veel meer nadenken wat ik wil schrijven en er dan ook nog de goede woorden voor vinden.

Sophie Morselt , 9 jaar

Mijn portret Datum:	
	Mijn naam is: _____ Ik zit in groep: _____
	Als je in één woord moet zeggen hoe het gaat op school, wat zou je dan zeggen:
	Welke dingen gaan goed , waar ben je goed in, wat doe je graag
	Welke dingen kunnen volgens jou beter, wat lukt nog niet altijd of wat vind je niet (zo) leuk
	Waar zou je graag aan gaan werken, wat wil je veranderen/verbeteren?

Portretgesprek door de ogen van ouders

Na vier jaar op een reguliere basisschool, zit onze dochter Frode Flos nu op deze jenaplanschool. Daarmee kregen wij voor het eerst een 'portretgesprek' een gesprek van, voor en met het kind. Onze dochter werd voor het eerst van haar leven door de groepsleider uitgenodigd om over haar sterke punten te vertellen. Dit had ik nog nooit meegemaakt en zelfs als ouder vonden we het een moeilijke vraag. Er viel een doodse stilte. Met enige stimulans en een paar traantjes kwamen de woorden. En na de sterke punten volgden even later ook de ontwikkelpunten.

Zelfreflectie is niet makkelijk, maar eenmaal uitgesproken blijven de eigen woorden hangen bij het kind. Zo weet onze dochter nu te vertellen wat ze goed doet en waarin ze nog kan groeien en verbeteren. Ze weet ook hoe ze kan verbeteren en wát ze daarvoor wil gaan doen. In de weken na het portretgesprek blijkt dat het gesprek haar 'eigenwijs' heeft gemaakt en zelfvertrouwen heeft gegeven. Met zichzelf heeft ze afgesproken wat ze gaat doen en zo is zij intrinsiek gemotiveerd om een volgende stap te zetten in haar eigen ontwikkeling.

Birthe en Frits van der Schans zijn de ouders van Frode Flos

ZET NU VAST IN JE AGENDA

De eerste jenaplanlezing:
woensdag 18 september 2013
door Kees Both

Dag jenaplanscholen met sterk gemengde bevolking: donderdag 10 oktober 2013

NJPV conferentie: 31 oktober en 1 november 2013 Sparrenhorst Nunspeet

MIJN ZELFVERTROUWEN IS GEGROEID

INTERVIEW MET ANKE LEUSINK

KEES GROOS

Ik zit tegenover een achtstejaars meisje uit de bovenbouwgroep De Papegaaien. In groep zeven heeft Anke een bouwverlenging gehad, waardoor ze vier in plaats van drie jaar over de bovenbouw doet. Dit hebben we besloten op grond van haar sociaal-emotionele ontwikkeling. Ik ben benieuwd hoe Anke nu tegen deze bouwverlenging aankijkt en hoe ze daarmee om is gegaan.

Wat was je voor meisje, toen je net bovenbouwer was?

Ik vond het leuk dat ik nu bij de oudsten van school hoorde, maar jammer dat ik nu niet meer de oudste van de groep was. En rekenen was heel moeilijk.

Wat vond je spannend in de bovenbouw?

Vooral de grote kinderen. Ik had nog veel vrienden in de middenbouw.

In groep zeven besloten we dat je langer in deze bouw bleef. Hoe ging dat?

In eerste instantie dachten ze dat het niet nodig was, de stof was okee. Mijn moeder vond me nog erg jong en te speels, zei ze met een oudergesprek.

Wat liet jij dan voor een jong gedrag zien?

Niet nadenken over wat je moet doen en leren. Buiten nog veel toneelstukjes spelen. Ik zat nog erg in mijn eigen speelwereld met mijn vriendin.

Wanneer kreeg je het van die bouwverlenging te horen en hoe vond je dat?

Ik zag het zelf aankomen, er was niet één bepaald moment!
In het begin voelde dit niet zo raar, maar later besepte ik dat ik de musical niet met mijn vriendinnen kon doen. Weer later viel dat ook wel weer mee.

Je vertelde dat je erg speels was, vind je dat een negatieve eigenschap?

Mijn zus is helemaal niet speels en maakt zich meer zorgen, ik heb dat minder.

Wat heeft de bouwverlenging jou gebracht?

Ik ben volwassener, heb herhaling gehad waardoor ik de stof nog beter aankan.

Ben je nu nog speels?

Ik denk wel dat ik speels ben, maar nu nog meer in positieve dan in negatieve zin. Het positieve is dat ik niet veel zorgen heb, ik kan het naast me neerleggen, het hoeft niet perfect te zijn. En ik kijk beter naar mijn taken, wil niet eerst spelen.

En letterlijk spelen, ik vind dat je goed toneel kunt spelen en kunt presenteren. Heeft dat ook met dat speelse te maken?

Dank je wel (glimlach...) Het speelse en het spelen heeft daar zeker mee te maken. Ook zelfvertrouwen. Met veel spelen en me niet zo veel aantrekken van de rest is mijn zelfvertrouwen gegroeid.

Is er nog iets wat je wil leren op school of ben je al klaar voor het voortgezet onderwijs?

Natuurlijk de stof, voor de rest niet echt. Ja, ik ben er nu wel klaar voor.

Ben je blij met je bouwverlenging?

Ja, alleen is het vervelend dat ik mijn vriendinnen, die nu van school zijn, veel minder zie. Daarom houd ik een slaapfeestje in de vakantie!

Kinderen kunnen op cognitieve of sociaal-emotionele gronden een bouwverlenging krijgen. In principe in ieder schooljaar, maar meestal niet in groep 8, omdat er in dit jaar veel andere activiteiten voor de schoolverlaters plaatsvinden. Wanneer een kind een bouwverlenging krijgt, wordt altijd een plan gemaakt welke vakken herhaald en welke vakken vertraagd kunnen worden. Ook wordt er gekeken in welke vakken uitdaging geboden kan worden. In de onderbouw zijn we terughoudend met een bouwverlenging, omdat je die dan in de rest van de schoolloopbaan niet meer kunt inzetten.

Kees Groos is redactielid van Mensenkinderen en stamgroepleider van de Tijgers, een bovenbouwgroep van jenaplanschool De Canadas in Boxmeer.

ZUINIG ZIJN OP BUITENBEENTJES!

IRMA MOMMERS

Iedereen kent ze wel: eigenheimers, wereldverbeteraars, buitenbeentjes. Van die kinderen die altijd vragen stellen, zich niets laten voorschrijven. Kinderen die al jong blijk geven van een heel eigen kijk op het leven. Als zij de ruimte krijgen, worden dat de volwassenen die zorgen voor verandering en vernieuwing. Mensen die buiten de lijntjes durven leven en creatief zijn. Zij doen de ontdekkingen die de wereld vooruit helpen.

Als kind hebben die dwarsliggers en veranderaars het vaak moeilijk. Ze zijn slimmer en sneller dan de rest. Op school vervelen ze zich, omdat de gewone lesstof geen enkel probleem voor ze is; daar zijn ze zo doorheen.

Ze worden lastig gevonden, omdat ze zich niet laten afschepen met een 'extra werkje', maar het liefst hun eigen, snelle pad willen volgen. Traditioneel onderwijs past niet bij deze kinderen, leraren hebben grote moeite om hen bij te benen. Ruimte, verdieping en verbreding hebben ze nodig. Gelukkig is er steeds meer aandacht voor onderwijs, waarin het persoonlijk groei- en ontwikkelingsproces van het kind centraal staat. Door onderwijs dat aansluit bij hun behoefte en waarin ze zelf op zoek mogen gaan naar antwoorden, bloeien kinderen op. Ze voelen zich geaccepteerd met hun mogelijkheden én onmogelijkheden. De leraar wordt begeleider van het proces en is niet meer de persoon die alles beter weet. School wordt weer leuk.

Flexibele ouders

Voor ouders is het een uitdaging om deze kinderen te zien, zoals ze werkelijk zijn. Niet als lastig en vermoeiend, maar als nieuwsgierig en daadkrachtig. Reken maar dat ze regels ter discussie stellen en nog met goede argumenten ook. Omdat ze allergisch zijn voor onechtheid botst hun oprechtheid nogal eens met de vaak egoïstische en leugenachtige volwassenwereld. Ze snappen niet waarom iemand liegt en bedriegt, iets steelt of vernielt. Het woord 'waarom' ligt vooraan in hun mond. Je moet als ouder zo flexibel zijn dat je de alternatieven die zij aandragen kunt accepteren en waarderen. Probeer die kinderen de ruimte te geven, zodat zij kunnen groeien in het tempo dat bij hen past. Dat betekent niet dat je geen grenzen mag stellen, integendeel. Ook deze kinderen hebben begrenzing en structuur nodig. Geef ze aandacht, neem de tijd en beantwoord die vragen, ook al heb je het druk. En geniet van ze, want deze kinderen zijn liefdevol van aard en houden van knuffelen. Ook zij hebben dat fysieke contact nodig.

Lang leve het verschil

Het belang van biodiversiteit, van de variatie in flora en fauna en het natuurlijk evenwicht daartussen, kennen we uit de natuur. Ook bij mensen is die verscheidenheid in samenhang toe te juichen. Toch valt het niet

altijd mee om je eigen richting te bepalen, zeker niet als er veel weerstand is. Ooit hadden ouders en leraren per definitie gelijk. Dat is al lang niet meer zo. Zeker bij deze kinderen moet je autoriteit verdienen, die krijg je niet zomaar. En dat blijft zo, ook als ze volwassen zijn. Als je ongevoelig voor status en daarnaast krachtig en eigenzinnig bent, steek je al gauw boven het maaiveld uit. De druk om je aan te passen kan dan groot zijn. De meeste mensen zijn namelijk behoudend van aard. 'Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg' is een veilige, maar o zo saaie levenshouding. Vernieuwers zul je niet betrapen op zo'n instelling. Zij willen kritische vragen stellen en vastgeroeste instanties en meningen op zijn kop zetten. Deze kinderen hebben een sterke intuïtie, ze weten wat ze willen en gaan onvermoeibaar door. Ze zijn eigenwijs en eigen-wijs!

Zij zien wat anderen niet zien

Jammer genoeg haakt een deel van de veranderaars vroeg of laat af, en dat gaat altijd ten koste van hun eigenheid en zelfvertrouwen. Dat prachtige, sterke kind

MENSEN DIE DE WERELD

VERANDERDEN

Bekende mensen als Einstein, Marie Curie, Martin Luther King, Nelson Mandela en Leonardo da Vinci lieten de wereld anders achter. Maar ook Oprah Winfrey, Bill Gates en Steve Jobs zijn iconen, van onze tijd. Allemaal trotseerden zij enorme tegenwind en lieten zich niet van de wijs brengen.

kan dan een onbegrepen en ongelukkige volwassene worden die niet uit zijn leven haalt wat erin zat. En dat is niet alleen jammer voor dat kind, die ene persoon, maar zeker ook voor de maatschappij. Want het zijn deze kinderen die de uitvinders worden, de wetenschappers die de meest belangrijke ontdekkingen doen. Dankzij hun natuurlijke drang om het net even ergens anders te zoeken, net die andere bril op te zetten, om 'out of the box' te denken zien zij wat alle andere mensen niet zien. Alle problemen op de wereld die roepen om een oplossing hebben deze kinderen hard nodig. Laten we dus zuinig op hen zijn.

Deze tekst is gebaseerd op een artikel van Ad de Vries.

Met toestemming overgenomen uit Educare; opgroeien in verbondenheid. fotografie: Felix Meijer

Een gratis digitaal proefnummer Van Educare is aan te vragen op de website www.educare.nl/gratis-proefnummer. Voor meer informatie: www.opgroeieninverbondenheid.nl en www.opvoedingsboek.nl

ALLE ANTWOORDEN ZITTEN IN JE HOOFD

CHARLOTTE VISCH

In 1977 rondde ik mijn opleiding aan de Pedagogische Academie af en vond ik een school in Utrecht waar ik kon gaan lesgeven. Ik wilde meteen anders aan de slag gaan dan ik had geleerd op de PA en zeker niet, zoals mij was lesgegeven toen ik jong was. Niet de methode wilde ik centraal stellen, maar de kinderen met hun ervaringen, gevoelens en motieven. Na dertien jaar werkzaam te zijn in het onderwijs werd ik therapeut voor volwassenen en niet veel later integratieve kindertherapeut voor kinderen. Kinderen (en hun ouders) kwamen gedurende de afgelopen vijftien jaar met allerlei klachten en problemen naar Child Consult. Van (onverklaarbare) lichamelijke klachten tot problemen op school.

De integratieve benadering wil boven alle therapeutische werkwijzen uitstijgen met een totaalbenadering. Gedrag, denken, familiesysteem, emoties en gevoelens, de spirituele kant en het lichaam zijn gebieden die elkaar beïnvloeden. Vanuit de integratieve benadering is het onjuist en onvolledig om één gebied uit te sluiten of je te beperken tot één gebied. Een kind is immers een totaalpersoon. De integratieve kindertherapie is een kindgerichte therapie, waarbij de interne mogelijkheden van het kind door het kind zelf worden ingezet met hulp van de therapeut. Noch de methode, noch de klacht, noch de therapeut staat centraal. Het kind met al zijn (on)bewuste wijsheid wordt begeleid om zijn eigen kracht in te zetten om het (zelfgekozen) doel te behalen. Dezelfde uitgangspunten zijn één op één toe te passen binnen het onderwijs.

In de mist van niemandsland

Zo werd Jessy van 8 jaar doorverwezen door de school, omdat hij te langzaam werkte in de klas, nooit zijn werk af had en niet wist wat de opdracht was. Vooral rekenen was een probleem. 'Wanneer hij zo doorgaat moet hij blijven zitten, terwijl er niets mis is met zijn intelligentie,' legt de juf aan zijn ouders uit. In het gesprek dat ik vervolgens met Jessy heb, vertelt hij dat hij heel vaak wegdroomt, zodra hij denkt het antwoord niet te weten. Soms al wanneer de vraag of opdracht hem nog niet eens duidelijk is. Hij vertrekt dan naar niemandsland. 'Ik weet het

toch niet, ' is de gedachte die ervoor zorgt dat hij niet eens meer moeite doet om de weg naar de antwoorden te vinden. In niemandsland heerst rust. Jessy wil wel heel graag zijn werk af hebben, want dan heeft hij tijd voor andere leuke dingen, maar het lukt hem niet om zijn frustratie van 'niet-direct-weten' te overwinnen.

De aannames en inzichten van de integratieve kindtherapie zijn direct toepasbaar bij leren. De belangrijkste uitgangspunten:

1. het kind kan, weet en doet wat nodig is om zijn probleem op te lossen met de middelen die het zelf aangeeft of kiest.
2. een kind bestaat uit drie 'gebieden', die je kunt vergelijken met een hoofdeiland (gebied waar een kind zich prettig voelt en toegang heeft tot al zijn kennis) en een eiland waar een pijnlijk gevoel overheerst of juist de krachtbron ligt. Daar tussen ligt een gebied, te vergelijken met een niemandsland (waar je in de mist kunt verdwalen), een muur (waardoor je geen weet hebt van je mogelijkheden) of een brug (als de brug omhoog staat kan de kennis het hoofdeiland niet bereiken).
3. Verandering vindt van binnen plaats. Met beelden die aansluiten bij het kind heeft het de kans om zijn zelflerend vermogen in te zetten. Verandert het kind zijn beeld, dan treedt het zelflerend vermogen in werking.

Jessy bewondert zijn vriend Abdel, want die weet de antwoorden meteen. Ik gebruik Abdel in een metafoor. 'Het lijkt wel of Abdel tussen zijn antwoorden staat, net als een koe in het gras ... in zijn eigen eten.' Jessy moet lachen. Ik stel voor om een 'kijkoperatie' in zijn hersens toe te passen om te zien hoe het bij hem zit. Bij een kijkoperatie gebruik ik het imaginaire vermogen (levendig ervaren) van kinderen om zich bijvoorbeeld hun hersenpan van binnenuit voor te stellen. Ik teken de doorsnee van Jessy's hersenpan op een papier: een linker- en een rechterhersen helft met de hersenbalk er tussen. Jessy tekent op mijn verzoek in de linkerkant verschillende rondjes: rekengebied, taalgebied, leesgebied, spellinggebied en het antwoordgebied. Het antwoordgebied tekent Jessy helemaal achteraan in zijn achterhoofd. In de rechterhersen helft schrijft hij het droomgebied, knutselgebied en tekengebied.

Zelflerend vermogen

Ik reageer laconiek: 'O ik zie het al. Het antwoordgebied is heel klein en het ligt ook nog achteraan. Daarom duurt het natuurlijk zo lang voordat je bij je antwoorden bent.' Jessy is verbluft, maar is het er helemaal mee eens: zo moet het wel zijn. Ik teken met stift de route

die begint bij zijn ogen (hij ziet de som) en vervolgens om allerlei rondjes heen naar de antwoorden. Jessy kijkt geboeid mee en reageert plotseling blij verrast: 'Ik heb een plan! Ik zet de antwoorden vooraan.' Jessy verandert de inhoud van de hersenpan. Hij kijkt tevreden, en ik voeg eraan toe: 'Dat is een goed idee, maar ... Abdel heeft de antwoorden overal zitten. Zet je de antwoorden vooraan, dan moet je met taal toch eerst naar achteren en dan weer naar voren. Dat duurt ook lang.' Er valt een stilte. 'Hoe dan?' vraagt Jessy. Ik doe een suggestie: 'Je kunt natuurlijk ook de hele basis vol met antwoorden zetten en de andere gebieden erbovenop. Dan is het net alsof je in je antwoorden zit.'

Jessy raakt enthousiast. Hij kleurt de hele hersenpan met een potlood in. Overal kan hij nu de antwoorden tegen komen. Onverwacht vraag ik Jessy: 'Kun jij tellen van 0 tot 1000?' Jessy kijkt verbaasd: 'Ja, hoor'. 'Nou, dat is mooi, want dan zitten alle rekenantwoorden al in je hoofd. Meer getallen heb je namelijk niet nodig tot en met groep 5.' Jessy lacht. Hij zegt: 'Weet je wat ik een moeilijke som vind ... 7 keer 7.' 'Hoe los jij dat dan op?' vraag ik.

'Ik doe eerst 5 keer 7 = 35...en dan 6 keer 7 = 42 ... en dan 7 erbij is 49.' 'Zat dat antwoord dichtbij of ver weg?' vraag ik. 'Heel ver weg,' antwoordt Jessy. 'Dan kun je hem beter vooraan zetten, voor als je 49 nog een keer nodig hebt. Er is toch plek zat.' We pakken in korte tijd nog vijf andere getallen, die Jessy uitzoekt. Dan gebeurt er iets waar we allebei om moeten lachen. Ik vraag: 'Hoeveel is 9 keer 7?' Jessy, die nu de getallen 49, 63, 35 en 48 vooraan heeft staan, zegt: 'Uh 49...nee...63...uh...63.' Ik lach en zeg: 'Ik zag het gebeuren...49 wilde naar voren komen, maar 63 wist dat hij werd geroepen. Ze stonden gewoon even te ruziën wie mocht komen. Maar jij bent de baas. Jij bepaalt welk getal naar voren mag komen.' Op deze wijze help ik Jessy het gebied, dat hij telkens wil vermijden, zichtbaar te maken. Ik verwacht dat Jessy nu geen reden meer heeft om weg te dwalen in niemandsland.

Alle antwoorden in zijn hoofd

Op school leren de kinderen rekenen vanuit de vraag in plaats vanuit het antwoord. De vraag is 'Hoeveel is x keer y ?', in plaats van het getal 49 als uitgangspunt te nemen en te vragen 'Wat kun je allemaal doen met dat getal?' Op heel veel scholen komt daar gelukkig verandering in en wordt het getalgevoel gestimuleerd. Jessy heeft de antwoorden allang in zijn hoofd. De vragen waren echter te beperkt. Hij oefent 'andersom' en na twee weken krijg ik een blijde mail van zijn moeder. Jessy gaat met sprongen vooruit op school. Het 'Wat

Ik zet de antwoorden vooraan

Wat kan ik allemaal doen met 49?

is... 'stond centraal in plaats van 'Wat kun je met ...'. Nu kan hij zich afvragen: 'Wat kan ik allemaal doen met het getal 49?' Deze vragen kunnen als toegang dienen naar de wondere wereld van de getallen en de cijfers in plaats van de toegangsdeur tot falen.

Gelukkig voelen is de basis van leren. Een ongelukkig gevoel geeft immers spanning. En spanning vernauwt je vermogens om na te denken. Een geluksgevoel geeft ruimte aan nieuwsgierigheid, interesse en de bereidheid om nieuwe dingen te leren.

In jouw groep

En nu hoor ik je al denken: 'Hartstikke mooi, maar daar heb ik met 28 kinderen echt geen tijd voor.' Ik kan me die gedachte voorstellen, omdat ik die uitspraak heel veel hoor. De praktijk leert anders. Er is een aantal praktische zaken, dat je meteen in je groep zou kunnen doen, zodat het allerbelangrijkste uitgangspunt 'Kinderen hebben er recht op om zich gelukkig te voelen' ook bij jou in de groep haalbaar wordt. Gelukkige kinderen staan open voor het aanbod van de groepsleider, leren meer en pesten niet.

Hoe start je de verandering in je groep? 'Vraag het de kinderen, want zo doe ik het ook.' Het uitgangspunt is immers: kinderen weten wat er moet veranderen. Zij kunnen die verandering bewerkstelligen en doen dat graag, wanneer ze zich daardoor gelukkig kunnen voelen in hun groep. Toch is het antwoord 'Vraag het de kinderen' te eenvoudig, want menig groepsleider heeft

geen idee hoe hij daadwerkelijk met kinderen in gesprek kan gaan. De meeste kringgesprekken gaan immers over nietszeggende onderwerpen (wat heb je gedaan in het weekend) of over wat er in een boek stond (wat vinden jullie ervan dat Pietje uit het boek dat kind uitschold) en zeker niet over 'zware' onderwerpen als 'Hoe zou jij je voelen als je in het verkeerde lichaam bent geboren?' of 'Wat moet je doen als je geslagen wordt door je vader of moeder?'

Een goed gesprek voeren vraagt om een open, echt nieuwsgierige houding naar kinderen.

De meest gestelde vraag betreft ongewenst gedrag: 'Ze doen iets, wat ik niet wil. Ik kan honderd keer waarschuwen, maar toch gaan ze door.'

Alle kinderen hebben een reden om te doen, zoals ze doen. Ze vertellen het ons niet, als we de verkeerde vraag stellen of geen enkele interesse tonen in hun motieven. In ieder geval is het niet erg handig om honderd keer hetzelfde te zeggen. Dat is minimaal achtennegentig keer te veel. De eerste keer kun je nog denken dat een kind je niet heeft gehoord. Bij de tweede kun je denken: 'Ik zeg het niet goed.' Bij alle volgende keren ben jij jezelf aan het herhalen, terwijl je weet dat het niet werkt. Een simpele tip is: doe eens het tegenovergestelde. In plaats van een kind te dwingen om te doen wat jij wilt, doe dan eens wat het kind wil.

Natuurlijk zijn er momenten waarop je kinderen moet waarschuwen voor gevaar. Alleen is deze vorm van waarschuwen ten bate van het kind. 'Waarschuwen' zoals veel groepsleiders doen: 'Stop daarmee, anders...' heeft het karakter van een bedreiging.

De echte verandering in je groep komt tot stand door het onderzoeken van je eigen attitude: ben je oprecht benieuwd naar de beweegredenen van een kind? Durf je te onderzoeken (en daar de consequenties aan te koppelen) wat de behoefte en wensen van de kinderen zijn ten aanzien van hun leven? Ben je bereid om te erkennen dat niet zij maar met name jij er wat bij moet leren? Wanneer je deze open houding aanneemt zal het je zeker lukken om een gelukkige groep te ontmoeten.

Charlotte Visch is ontwikkelaar van de Integratieve Kindertherapie, adviseur Child Affairs bij de Nederlandse academie voor Psychotherapie en directeur Child Affairs Inspiratie-events
fotografie: Felix Meijer

Voor reactie of informatie: childconsult@online.nl
 'Gelukkige kinderen in een gelukkige klas. Van leerkracht naar Happy Coach voor een warm schoolklimaat'
 Charlotte Visch, ISBN 9789079603244

IK BEN EEN MEISJE VAN TWAALF

Waar ben je goed in?

Ik ben goed in de creatieve vakken, voor al in tekenen. Ik heb vaak wel ideeën hoe ik een tekening net wat mooier of echter kan laten zijn. Mensen zeggen vaak dat ik goed kan tekenen, dus dan zal het wel zo zijn! Ik denk dat het komt omdat ik het veel doe, ik teken veel en graag.

Wat vind je zelf van je tekeningen?

Ik vind ze niet heel bijzonder. Ik weet dat er mensen zijn die een beeld in hun hoofd hebben en dat precies kunnen omzetten, dan kloppen alle verhoudingen, de diepte is goed en de sfeer klopt. Dat vind ik nog wel moeilijk.

Je weet dus wat een volgende stap zou kunnen zijn voor je eigen ontwikkeling.

Ja, dat klopt. Een tekening moet een bepaalde afstraling hebben, en daar heb je die technieken voor nodig om dat te kunnen tekenen.

Zou je die volgende stap willen ontwikkelen?

Dat zou ik wel willen, maar ik weet nog niet of ik er mijn beroep van wil maken. Er zijn ook andere dingen die ik graag wil gaan doen.

Wat is er bijzonder aan jou?

Dat is wel een moeilijke vraag, maar ik weet wel wat. Ik voel vaak dingen aan. Zo zie ik hoe de populariteit is in de groep, welke kinderen populair zijn en waarom. Soms zie ik dat iemand zegt dat het wel goed is, maar dan zie ik dat het eigenlijk niet goed is. Daar kan ik soms ook direct en eerlijk in zijn. Dan zeg ik hoe ik de dingen zie. Dat is soms lastig. Ik was ook best wel onzeker. Nu word ik steeds zekerder, ik kan er steeds beter mee omgaan.

Wat heb je geleerd?

Het is lastig om rekening te houden met de ander en tegelijkertijd met jezelf. Als ik boos ben, kijk ik vooral naar mezelf. Ik zou willen dat ik ook in die situaties wat beter naar de ander kan kijken. Vroeger nam ik achteraf dan alle schuld op me. Dat was ook niet goed. Nu probeer ik achteraf naar mezelf te kijken en naar de ander.

Hoe komt het dat je jezelf zo goed kent?

Ik praat veel met mijn ouders, zij helpen mij om situaties te begrijpen en welke rol ik daarin speel. We hebben het er dan ook over hoe ik er anders mee om kan gaan. Dat helpt. En ik heb op school best veel met mijn juf gepraat, toen kon ik aangeven wat ik lastig vond en wat al goed ging. Die extra gesprekken zijn op school nu niet meer nodig.

HET INTRA- PERSOONLIJKE KIND

MARCO BASTMEIJER

Een ik-hoek waar het kind de ruimte heeft na te denken over de vragen die echt belangrijk zijn: Wat wil ik later worden? Wat zou ik doen als ik was? Met welke mening ben ik het eens?

Kent u dat kind in uw groep dat nooit mee lijkt te doen met de anderen? Het kind dat u regelmatig bij de les moet roepen, omdat eigen gedachten interessanter lijken te zijn dan uw instructie of informatie? Het kind dat het liefst linksaf gaat als de rest van de groep rechtsaf wil?

Het zou maar zo kunnen zijn dat u hier een kind treft dat het intrapersonlijke deel van de hersenen sterk ontwikkeld heeft. Uit de theorie rond Meervoudige intelligentie leren we dat ieder mens in zijn hersenen meerdere delen heeft die men gebruikt om informatie te verwerken en tot leren te komen. Deze delen worden door ieder mens op een unieke manier en in een geheel eigen samenhang gebruikt. Hoe het zich in de hersenen ontwikkelt is afhankelijk van erfelijke genen en de omgeving waarin de mens opgroeit. Deze ontwikkeling gaat het leven lang door.

Door goed naar het kind te kijken wordt de groepsleider een spiegel voor gehouden. Het kind toont wanneer het 'geraakt' wordt en welke vorm van onderwijs het beste bij hem past. Leren observeren en het voeren van individuele gesprekken zijn daarom onontbeerlijk in een professionele schoolorganisatie. Ontdek wie het kind is en hoe het zijn hersenen graag gebruikt, zodat u het vervolgens beter kunt begeleiden in zijn schoolloopbaan.

Out of the box

Het intrapersonlijke kind wordt regelmatig verkeerd ingeschat. Velen zien hem als de dromer, een a-sociaal kind dat nooit mee wil doen, maar pas op! Hij is de denker, die over alles veel dieper nadenkt dan al zijn groepsgenoten bij elkaar.

Onze maatschappij heeft de intrapersonlijke mens hard nodig, het zijn de mensen die 'out of the box' durven te denken. Het zijn mensen die origineel willen zijn, niet na willen bootsen en overigens ook niet graag nagedaan willen worden. Hun drang naar autonomie is sterk; ze onderscheiden zich graag van de ander. Het zijn kunstenaars, mode-ontwerpers en uitvinders, ze werken op een reclamebureau, het zijn succesvolle zzp-ers die met originele oplossingen komen, oplossingen die een ander nooit bedacht zou hebben.

Het intrapersonlijke kind bekijkt alles vanuit zijn eigen 'ik'. Dit gaat over wat hij zou doen, hoe hij zich zou voelen of het wel waar is wat er gezegd wordt en wat zijn mening over het geheel is.

Uitdaging

Het intrapersonlijke kind durft te zeggen dat het niet samen wil werken, durft op te komen voor zichzelf en duidelijk aan te geven alleen te willen werken. Dit wordt op school niet altijd geaccepteerd, dit is immers niet sociaal. 'Iedereen moet samen', lijkt het motto. Er is lef voor nodig om hier een uitzondering in te zijn. In iedere groep tel je er dan ook maar een of twee die dit durven te laten zien.

Het intrapersonlijke kind moet leren samenwerken, dit gaat niet vanzelf. Samen aan een opdracht werken is voor hen lastig, het verstoort vaak hun denkproces en een ander wil vaak sneller overgaan tot handelen dan de denker die eerst het een en ander nog tegen elkaar wil afwegen. Als u dit kind wilt leren samenwerken zorg er dan voor dat het eerst de tijd krijgt om het geheel te overdenken, voordat een ander aansluit.

Kenmerken van het intrapersonlijke kinderen:

- Ze werken graag alleen
- Ze hoeven niet tot actie over te gaan, alleen het denken is voldoende
- Ze trekken zich weinig aan van de mening van anderen
- Ze kunnen stil en afwezig zijn. Ze steken geen vingers op bij klassikale vragen, doen niet mee in de kring, dit proces gaat hen allemaal te snel
- Ze hebben niet één, maar vele vragen
- Ze werken opdrachten op een eigen manier uit
- Ze willen zelf graag kiezen
- Ze gaan hun eigen gang
- Ze vinden het fijn om alleen te zitten
- Ze voelen zich niet altijd op hun gemak in een team of groep
- Ze nemen niet zomaar iets van je aan, ze moeten zichzelf eerst overtuigen van de waarheid
- Ze beschikken over zelfkennis

Aantrekkelijke activiteiten voor het intrapersonlijke kind:

- Stellingen en het vormen van een eigen mening
- Opdrachten die gaan over wat het in een bepaalde situatie zou doen
- Opdrachten die over hem zelf gaan
- Werken in de Ik-hoek, waar nooit meer dan één kind zit

gevoel overvallen te worden en dat de beslissing geforceerd wordt. Tijdens cursusbijeenkomsten is hij stil, lijkt niet betrokken te zijn. Hij denkt en neemt niet snel een standpunt in. Of de cursusleider gelijk heeft weet hij niet direct, hij neemt de informatie mee en komt later pas tot een mening. De intrapersonlijke collega kan vanuit een totaal andere invalshoek oplossingen bedenken, is origineel en helpt beslissingen goed doordacht te nemen, waarbij alle voors en tegens tegen elkaar zijn afgewogen.

Marco Bastmeijer is bedenker van VierKeerWijzer®; te volgen via twitter en facebook.

Voor meer informatie: zie www.vierkeerwijzer.nl.

Gezien bij de kleuters: In de kring mogen de kinderen met het kiesbord kiezen wat ze mogen gaan doen.

Eén jongen wacht tot iedereen gekozen heeft en kijkt wat er dan nog over is dat hij alleen kan gaan doen.

Hij heeft geluk, de huishoek is vrij. Hij hangt zijn kaartje op en begeeft zich, duidelijk met plezier, naar de huishoek, die hij nu helemaal voor zichzelf heeft.

Een meisje dat ergens anders voor heeft gekozen, kijkt dit even aan en zegt dan hardop: 'Dat is zielig'. Zij gaat naar het kiesbord en verhangt haar naamkaartje. Ze gaat nu ook naar de huishoek, dat is toch veel gezelliger.... Al met al duurt het drie minuten, voordat de jongen de huishoek verlaat.

Het team

De intrapersonlijke collega bestaat ook; je vindt hem vaak alleen in zijn lokaal, hij houdt werk en privé graag gescheiden, van hem mogen teamuitjes afgeschafte worden. Hij is een fel tegenstander van coöperatief leren en het stilteteken zal hij nooit gebruiken. In zijn groep kunnen andere regels gelden dan in de rest van de school. Dit is goed doordacht en niet zomaar tot stand gekomen. Hij wil geen eenduidig handelen, afspraken zijn prima, maar hij moet wel zijn eigen ruimte kunnen behouden. Veel beslissingen in teamvergaderingen gaan hem te snel, hij wil het liever nog eens overdenken en vindt het dan ook vervelend dat belangrijke onderwerpen niet eerst geagendeerd waren. Nu heeft hij het

IK LEER ANDERS

AGNES OOSTERVEEN

Groepsleiders kennen het gevoel: 'Het zit er bij dit kind wel in, maar het komt er niet uit.' In elke groep zitten kinderen die zich de lesstof niet eigen kunnen maken. Als extra instructie, huiswerk of zelfs bijles onvoldoende resultaat oplevert, bestaat de kans dat dit kind 'anders' leert.

Een kleine groep kinderen denkt niet in woorden, maar in beelden. Daarom kunnen zij het lesmateriaal niet begrijpen en onthouden. Vaak hebben beelddenkers een leerachterstand of denkt men aan dyslexie of dyscalculie. Extra oefenen helpt niet of nauwelijks, omdat het werk steeds op dezelfde 'foute' wijze wordt aangeboden. De meeste kinderen met AD(H)D, autisme, dyslexie en dyscalculie hebben een voorkeur voor visueel leren. Ook hoogbegaafde kinderen met automatiseringsproblemen kunnen tafels vaak wel onthouden, als ze er een plaatje van maken.

De leer methode 'Ik leer anders' vertaalt de lesstof naar deze visuele manier van denken, waardoor beelddenkers betere resultaten behalen.

Beelddenker

De meeste mensen, namelijk 95%, denken in woorden, terwijl de overigen in beelden denken. Hoewel elk kind uniek is, is er toch een aantal gemeenschappelijke kenmerken van beelddenkers te noemen: Beelddenkers 'zie' je denken. De ogen gaan vaak omhoog of ze kijken dromerig voor zich uit, als ze een vraag moeten beantwoorden. Als lesstof wordt uitgelegd snappen ze het of juist niet, maar nooit een beetje. Beelddenkers kunnen veel leerproblemen hebben. Daarbij valt op taalgebied te denken aan het spiegelen van letters b=d=p=q; bij het lezen: overslaan van kleine woordjes als 'de, het, een' en fonetisch schrijven. Bij rekenen komt het omdraaien van cijfers, zoals 25-52 vaak voor. Ze hebben ook vaak moeite met automatiseren en zich concentreren. Ook het maken van taken in de juiste volgorde kan een struikelblok zijn.

Top-down leren

Beelddenkers denken vanuit een totaalbeeld. Het lesmateriaal wordt opgebouwd uit duizenden puzzelstukjes. Op de voorkant van de puzzeldoos staat het voorbeeld. Maar die voorkant krijg je niet te zien op school. Elke week krijg je een paar losse stukjes van de puzzel. De beelddenker heeft niks aan al die losse stukjes met informatie. Hij heeft het beeld van het eindresultaat nodig om de informatie op de juiste manier te onthouden. Dit heet top-down leren.

Beelden en woorden

De beelddenker ziet eerst een beeld, bijvoorbeeld een plaatje of zelfs een bewegende film. Vervolgens moet het juiste woord erbij gezocht worden. Dit kost tijd. Wanneer een kind bijvoorbeeld het woord 'hond'

hoort tijdens een dictee, ziet een beelddenker eerst een harige, bruine, kwijlende hond springen en denkt dan: 'Oooohhh hoe heet die ook alweer, o ja hond. Ik hoor een t, maar schrijf een d'. Met de leermethode 'Ik leer anders' leren deze kinderen hoe ze woorden als plaatje kunnen opslaan. Dit noemen we woordbeelden [hond]. Zij bekijken eerst het woordbeeld in hun hoofd, voordat ze het kunnen opschrijven. Een beelddenker heeft daarvoor dus meer tijd nodig voor zijn werk.

Driedimensionaal denken

Beweging in je hoofd betekent creativiteit. Een beelddenker kan objecten in zijn hoofd laten draaien. Zoals een architect in zijn hoofd om het gebouw heen kan lopen, voordat het op papier staat. Beelddenkers spiegelen vaak cijfers en letters (b=d=p=q). Soms kunnen zij zelfs in spiegelschrift schrijven.

Husselen van informatie

Er bestaat een boek met de titel: 'Mik heeft de hik'. Negen van de tien beelddenkers zeggen: 'Kim heeft de hik'. De ogen zien drie letters die niet direct herkenning oproepen. 'Kim' kennen we wel. De letters worden geschud en vallen daarna op de juiste plaats volgens de logica van de beelddenker. Dit gebeurt onbewust.

Concentratieproblemen

Beelddenkers horen, zien en voelen alles om zich heen, omdat ze niet filteren. Elk geluid van een schuivende stoel of snuffelende neus wordt waargenomen. Vaak is de oplossing simpel. Door gebruik te maken van een flexibel schot (StudyBuddy) op het bureau en een geluid-dempende koptelefoon verbetert de concentratie direct.

Impulsief gedrag

Beelddenkers hebben vaak weinig geduld. Autoriteiten maken niet veel indruk, het gevoel van binnen over-

Kan het kind goed puzzelen?

Houdt het van werken op de computer?

Speelt het graag met constructiespeelgoed?

Heeft het een levendige verbeelding en kan het daardoor opgaan in zijn fantasiewereld?

Wordt het makkelijk afgeleid?

Moet je instructies vaak herhalen, voordat taken worden uitgevoerd?

Wiebelt hij/zij veel?

Past 'eerst doen en dan pas denken' bij het kind?

Is het overweldigend aanwezig? (Na eerst de kat uit de boom te hebben gekeken.)

Denkt het kind erg zwart-wit?

Is het erg perfectionistisch, faalt het niet graag en is het gevoelig voor kritiek?

Wint het kind graag en is het een slechte verliezer?

Herinnert het kind gebeurtenissen gedetailleerd, zelfs van jaren geleden?

Heeft het kind problemen met het vasthouden van een pen en een slecht handschrift?

Heeft het kind een allergie, last van astma of veel oorstekingen?

Heeft het kind een goed gevoel voor humor, bijvoorbeeld met creatieve woordspelingen?

Moeten de etiketten uit kleding geknipt worden?

Draagt het graag zachte stoffen?

Als je het merendeel van de vragen met 'ja' hebt beantwoord, is het kind waarschijnlijk een beelddenker.

heerst. Deze kinderen geven ook vaak direct antwoord zonder hun vinger op te steken. Bied een alternatief om deze prikkeling te onderdrukken. Bijvoorbeeld een stopbordje met een groene en rode kant. Zo kan het kind laten zien dat het het antwoord weet en krijgen groepgenootjes ook de kans een antwoord te geven.

Hyperfocus

Beelddenkers kunnen extreem hyperfocussen op een onderwerp dat hun interesse heeft. Het laat ze niet los! Daarbij kunnen zij heel vindingrijk zijn, als ze iets voor elkaar willen krijgen. Hierdoor komen vaak zeer interessante projecten tot stand.

Planning

Geen tijdsgevoel, afspraken vergeten, verkeerde boeken in je schoeltas, gymkleding vergeten... Zomaar een aantal voorbeelden uit het dagelijks leven van een beelddenker. Geen tijdsbesef en een slecht planningsvermogen maken zo'n kind onzeker. De oplossing is simpel. Maak gebruik van visuele planborden en takenkaarten.

In de kast

De techniek van de leer methode 'Ik leer anders' is heel simpel en goed toe te passen in de groep. Van alle informatie die beelddenkers niet kunnen onthouden, maken ze een plaatje. In het hoofd worden kamers of kasten gevisualiseerd. De informatie wordt daar in geschreven. Een beelddenker kan tijdens een dictee op de denkbeeldige muur in zijn hoofd kijken. Daar staan de antwoorden. Alle dictee-woorden worden dus vooraf opgeslagen als plaatje. Maar ook sommen en tafels. Dit is voor beelddenkers heel gewoon. Jay, 10 jaar oud, met een dyslexieverklaring zei na afloop van de eerste sessie tegen zijn ouders: 'Eindelijk iemand die begrijpt hoe ik denk'.

Bied de lesstof top-down aan en geef deze kinderen een geluiddempende koptelefoon en flexibel schot om de concentratie te verbeteren. Een takenkaart helpt bij het plannen van het schoolwerk. Door (h)erkenning van de

beelddenkers in de groep, krijgen zij ook de kans om te laten zien dat ze kunnen leren.

Agnes Oosterveen is oprichter van het opleidingscentrum en auteur van het werkboek 'Ik leer anders'.

*Meer informatie: www.ikleeranders.nl
Cartoons: Yvonne Gillis en Janneke Kaagman*

Denken in beelden

Een boek gericht op kinderen, ouders en groepsleiders. In vijf hoofdstukken wordt informatie gegeven over beelddenken, leren met de linker- en rechterhersenhelft, taal, rekenen en tips voor beelddenkers, ouders en groepsleiders. Naast informatie worden ook testjes, opdrachten en tips gegeven. Ook zijn citaten van andere deskundigen in kadertjes geplaatst. De opbouw van het boek is onder andere door de vele herhalingen bij de beschrijvingen van kinderen soms wat onduidelijk. De teksten en inhoud ervan lijken voor kinderen nog wat lastig en ook niet direct herkenbaar, maar zijn voor volwassenen een rijke informatiebron.

Besproken door Felix Meijer:

Denken in beelden, T. Verdoes, Amsterdam, 2013, ISBN 97890 8560 6536, 79 pagina's, € 27,50

STAMGROEPONDERZOEK

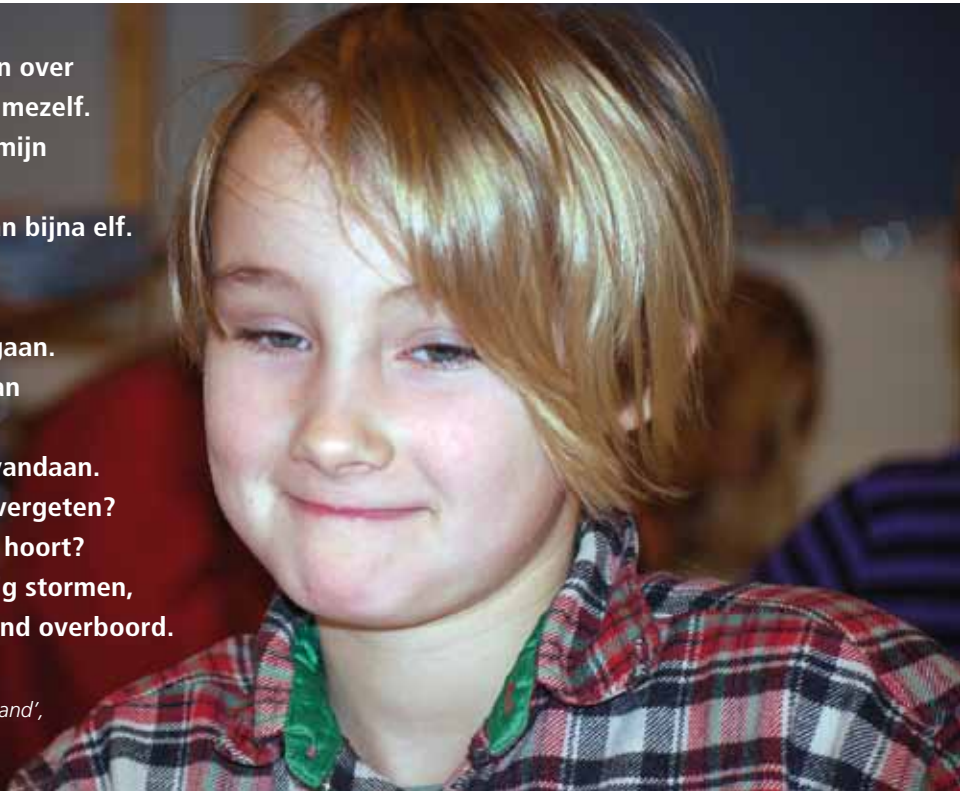
De NJPV organiseert een telefonisch onderzoek naar het functioneren van stamgroepen. We zijn benieuwd naar de stamgroepordening en uw motivatie daarvoor. Onze medewerkers nemen binnenkort contact met u op.

Op reis

Ik steek mijn leven over
in een bootje van mezelf.
Mijn hersens zijn mijn
scheepsjournaal,
het opslagruim van bijna elf.
Ik ben al twaalf,
maar ik ben
leeg van start gegaan.
Ik kan me weggaan
niet herinneren
en ook niet waarvandaan.
Hoe moet je niet vergeten?
Hoe hou je wat je hoort?
Het mag wel stevig stormen,
maar ik wil niemand overboord.

*Edward van de Vendel,
'Van Alphen tot Zonderland',
Querido 2000
Fotografie: Felix Meijer*

UNIEK AANBOD:

160 Wereldverbetersaars die levend willen leren en lerend willen leven!

Onze school:
www.detrieme.nl

Voor Profielschets:
www.cbo-meilan.nl

ZOEKEN:

Directeur die staat voor onderwijs met hart, hoofd en handen!

DE TORTELTUIN EN TORTELSHOP VAN DE PETTEFLET

HANNEKE VENEMA

Ik vertel mijn bovenbouwgroep de Fluitketeltjes dat wij deze maand verantwoordelijk zijn voor de Tortelshop. Meteen gaan er allerlei vingers de lucht in. 'Ik heb nog niets gevraagd?!' zeg ik. 'Ja,' zeggen de kinderen, 'dat weten we, maar wij willen wel in de winkel staan!' Ik moet er altijd

heel erg om lachen. De kinderen zijn zo super enthousiast, dat ze altijd vergeten dat we eerst gaan kijken wie er nog niet aan de beurt is geweest. Ieder kind moet in een jaar een keer de kans hebben gehad om personeelslid te zijn van onze BV De Tortelshop.

Werk aan de winkel

In het winkeltje helpen, vinden de meeste kinderen de leukste activiteit van onze Tortelshop, maar er komt natuurlijk veel meer bij kijken, als je een winkel draaiende wilt houden. Er moeten producten verkocht worden die mensen graag willen hebben, de producten moeten goed van kwaliteit zijn en, als het even kan, duurzaam, want dat willen onze klanten.

We maken zelf producten en kopen producten in.

Daarop proberen we winst te maken, maar soms kiezen we er voor om een product heel goedkoop te prijzen, zodat klanten naar onze winkel toe komen en misschien meer artikelen kopen.

Dat betekent dus dat we reclame moeten maken. Dat doen we via internet en via een

houten schoolbord, dat we tijdens openingstijden buiten op het schoolplein zetten. De kinderen zijn inmiddels heel bedreven in het maken van reclamefolders.

Ze maken een fotootje van het product en klikken die zo in de folder. Even een mooie verkoopkreet erbij en... één druk op de knop en alle klanten krijgen de reclamefolder op hun PC binnen.

We moeten ook checken of er meer groepen iets voor de Tortelshop gaan maken, zodat we weten wat we nog meer kunnen in- en verkopen.

Verder moet de winkel klaar gemaakt worden voor de opening; de Tortelshop moet er schoon en verzorgd uitzien en alle producten moeten goed zichtbaar voor de klant zijn. Er moet gecheckt worden of er nog genoeg inpakmateriaal is of alle producten geprijsd zijn en of we nog vaste producten bij moeten bestellen.

Ook moet de kas gecontroleerd worden en er moet een goede productenlijst komen om te turven wat er verkocht is.

Kortom..... Er is genoeg werk aan de winkel voor ieder Fluitketeltje!

Werk aan de winkel

Vogels in december

Samen met juf Suzanne, stamgroepleider van de onderbouwgroep 2/3, hebben we besloten om als thema van de maand 'Vogels in de winter' te nemen. We kunnen dan mooie dingetjes als cadeautjes voor de decembermaand voor de shop maken.

In de stamgroepen stellen we het thema aan de orde en al snel komen de kinderen met allerlei ideeën. We gaan vetbolletjes maken, pindahuisjes en appelrekjes. Bij de NOVO (werkplaats voor mensen met een verstandelijke beperking) kopen we voederplankjes in. Ook onze vaste producten, zoals honing en speltpannenkoekmeel, worden aangevuld.

De winkel is de komende maand op vrijdag rijk gevuld en natuurlijk mogen de kerststukjes op de laatste vrijdag voor de kerstvakantie niet ontbreken. Een zestigtal hebben we op bestelling gemaakt. Nog voordat de kinderen hun werkkleding aan kunnen doen, staan de klanten al in de rij in de Tortelshop!

De Torteltuï

In 2008 bedachten bovenbouwers het plan om een mooie Torteltuï bij de school te maken. De tuï zou voor iedereen moeten zijn. Zowel dieren als mensen moesten er zich fijn voelen. De kinderen dienden het plan bij de kindergemeenteraad in. De gemeenteraad

van Groningen was zo enthousiast en wilde zelf ook duurzaamste stad van Nederland worden, dat het voor De Petteflet niet alleen bij een plan bleef.

Er werd een kinderraad in het leven geroepen, die verantwoordelijk werd voor het ontwerp van de tuï. Experts hielpen mee om te kijken wat goed zou zijn voor het binnenhalen van vogels en insecten in de tuï. Alle bovenbouwers dachten mee en leverden ideeën in. Al snel kwam het idee er een winkeltje bij te maken met producten voor en door de tuï. De kinderraad liet zich informeren door ondernemers, regelde lessen in logo's maken en leren ondernemen, liet kinderen ontwerpen voor de winkel maken en loofde een prijsvraag uit voor de beste naam van de winkel.

Het was een doortastende raad en zo openden we in april 2009 onze prachtige Torteltuï met daarbij onze winkel 'De Tortelshop'. De Torteltuï met voor iedere stamgroep een klein schooltuintje, een deel eetbare stad en een prachtige bloementuï voor insecten en onze Tortelshop, uiteindelijk gemaakt door een kunstenaar naar de ideeën van de kinderen.

Het logo, waarin tien ideeën van kinderen waren verwerkt, werd met luid gejuich onthuld.

Torteltuï Ondernemers Raad

Tussen 2009 en 2012 is er heel wat gebeurd. De kinderraad noemt zich tegenwoordig T.O.R, Torteltuï Ondernemers Raad. Er is een aantal afdelingen in het leven geroepen. We hebben een afdeling financiën, een afdeling in- en verkoop, een afdeling PR en een directie. Uit iedere bovenbouwgroep zijn er twee kinderen vertegenwoordigd in de T.O.R. Alle kinderen van de school leveren producten aan, zelfgemaakt of uit hun eigen tuintje. We nemen producten af van collega-ondernemers. Zo verkopen we honing van de stadsimker, pannenkoekenmeel van de molen uit Feerwerd en duurzame olijfolie uit Griekenland. We hebben ook ansichtkaarten laten drukken. We hebben nu setjes zomer- en herfstkaarten. Als ze goed verkocht worden, gaan we mooie foto's in de lente maken voor een nieuwe set kaarten. Iedere maand is er een bovenbouwgroep verantwoordelijk voor de Tortelshop. Zo komen alle kinderen een keer in de Tortelshop en leren ze ondernemen.

Iedere maand komt de T.O.R. bij elkaar en bekijken we de stand van zaken. In welke maanden is er winst gemaakt, in welke maanden niet en hoe komt dat? Zijn de klanten nog steeds tevreden? Moeten we weer eens een enquête onder de klanten afnemen? Wat willen we dan weten? Hoe gaat het met de financiële afronding? Zal de raad van toezicht akkoord gaan met onze boekhouding? Hebben we ook nieuwe ideeën en hoe zouden we die kunnen gaan uitvoeren?

Levend leren in de Tortelshop

Naast het verkopen van zelfgemaakte producten en producten van collega-ondernemers, komen de producten ook uit onze eigen Torteltuin.

In het midden van de tuin staat het eetbare gedeelte. Je ziet er appelbomen, perenbomen, kruisbessen- en aalbessenstruiken, aardbeienbedden, enz. Wanneer de tijd daar is, worden de vruchten geplukt en verkocht of verwerkt in een product als appelmoes. Uit het bloemengedeelte winnen we in de herfst zaden. Deze drogen we in de stamgroep, wegen het af en doen de zaden in zadenzakjes. Er komt een mooi etiket op en de zakjes zijn klaar voor de verkoop. De meeste kruiden verkopen we vers uit de tuin, maar soms drogen we ze ook. Vooral munt doet het goed. Omdat de bosjes munt zo lekker ruiken, komen er ook meer klanten in onze winkel. Afgelopen zomer hebben we een heel tuintje dat over was, voorzien van munt, zodat we meer bundeltjes munt konden verkopen. Uit de tuintjes van de stamgroepen halen we slakroppen, boontjes en mooie bloemen.

De zaden van de zonnebloemen bewaren we ook voor de vogels in de winter. Die kunnen dan mooi op de voederplank gestrooid worden. Rondom het insectenhotel staat lavendel om de insecten te trekken. Daar plukken we bescheiden voor de Tortelshop, maar houden ook rekening met de bijen, die er dol op zijn.

De kinderen uit de T.O.R. hebben ontdekt dat we de meeste winst halen uit de producten uit de tuin, omdat we daar maar heel weinig onkosten aan hebben, maar ja, er moet wel heel hard voor gewerkt worden!

Van en voor iedereen

De Torteltuin wordt gedragen door enthousiaste ouders en groepsleiders. Zonder hun hulp en enthousiasme zou het niet lukken. Twee keer per jaar klussen we een hele zaterdag in de tuin. Op de ene dag maken we de tuin winterklaar en in april maken we hem klaar voor gebruik. Dan gaat het seizoen weer los. We krijgen ondersteuning van het bureau NDE, afdeling Natuur en Duurzaamheid Educatie van de gemeente Groningen. Wanneer de kinderen in de tuin staan te werken, doen ze dat onder begeleiding van tuinouders. De tuinouders onderhouden de tuin ook in de zomervakantie, samen met de kinderen die dan op de Buitenschoolse Opvang zitten. De tuin is in die tijd een juweeltje om te zien als alles in bloei staat.

We willen nog meer educatie in de tuin ontwikkelen, want natuurbeleving ligt hier voor het oprapen. We betrekken de tuin ook bij onze schoolbrede verhalende ontwerpen. Zo hebben we vorig jaar al onze gemaakte beelden in de Torteltuin geëxposeerd. Op de opening werden ook de Nestpokken, gemaakt door kunstenaar

Martin Borchert, aan de muur van de school onthuld.

Drie maanden later waren de meeste woningen in bezit genomen door mussen, kool- en pimpelmezen en was het een druk gekwetter in de tuin met alle jonge vogeltjes.

Het oorspronkelijke plan van de kinderraad is dus meer dan gelukt. De tuin is er voor iedereen, voor mens en dier en voor oud en jong!

Vorig jaar werd BV De Tortelshop genomineerd voor the European Enterprise Promotion Awards. In Den Haag presenteerden de bovenbouwers Elke, Suzan en Ludo hun Tortelshop en gingen er, samen met de TU in Delft, met de Nederlandse hoofdprijs vandoor. Op Cyprus was het vervolg en mochten Sointu en Moira, inmiddels T.O.R.-leden, hun winkel promoten. Daar kreeg BV de Tortelshop een eervolle vermelding. Drie weken daarvoor kreeg OJS De Petteflet de Peter Petersenprijs uitgereikt op de landelijke Jenaplan-conferentie in Papendal.

Nieuwsgierig geworden?

Kijk dan op de site van De Petteflet: www.petteflet-groningen.nl Onder het kopje EEPA is een aantal artikelen, filmpjes en verslagen over de Tortelshop te zien.

*Hanneke Venema is stamgroepsleider van
jenaplanschool De Petteflet in Groningen*

SIGNALEMENTEN

Signalementen

FELIX MEIJER

Nu de lente in aantocht is, aandacht voor drie boeken, die betrekking hebben op het inrichten en onderzoeken van een eigen tuin. De boeken zijn speciaal geschreven voor kinderen.

Mijn eerste tuinboek maakt kinderen vertrouwd met de natuur, Mijn eerste moestuin leert ze verantwoordelijkheid te nemen voor de natuur en Tijdreis in je eigen tuin plaatst de mens in de natuur.

Mijn eerste tuinboek

Het eerste deel van dit boek is bedoeld en geschreven voor kinderen vanaf vijf jaar. Het is verdeeld in de vier seizoenen en bevat allerlei informatiebronnen: verhaal over de natuur in dat seizoen, informatie over bijvoorbeeld gereedschap, planten, zaai-instructies, bemesting en kleine dieren in de tuin, schema's, lijstjes en veel illustraties en foto's.

Het tweede deel bevat instructies voor ouders en groepsleiders onder andere over het ontwerpen van kindertuinen, geschikte en giftige planten.

Het boek sluit af met een register, een lijstje met geschikte aanvullende boeken en een spel over de tuin. Voor kinderen vanaf ca vijf jaar een aantrekkelijk boek om samen met ouders of groepsleiders te bekijken en te gebruiken.

Mijn eerste moestuin

Met dezelfde opmaak en indeling als in 'Mijn eerste tuinboek' een boek over het inrichten en onderhouden van een eigen moestuin. Ingedeeld in de vier seizoenen en een hoofdstuk met extra informatie. De prachtige vormgeving (veel illustraties, waarin de kikker uit het vorige tuinboek weer een hoofdrol speelt, foto's en

randversieringen) werkt uitnodigend. De teksten zijn geschikt voor kinderen vanaf ca. negen jaar om zelf te lezen en er zelf mee aan de slag te gaan. Er is ook aandacht voor de ecologische voetafdruk en biologisch tuinieren. Bevat veel extra informatie als een moestuin-kalender, register, woordenlijst en een verwijzing naar een bijbehorende website.

Tijdreis in je eigen tuin

Dit derde en laatste deel gaat over de geschiedenis van de aarde en de evolutie van de allereerste levensvormen tot het rijke planten- en dierenrijk van nu. Een informatieboek voor kinderen vanaf ca. twaalf jaar, waarbij ze ook uitgedaagd worden om zelf aan de slag te gaan in hun eigen tuin en dat wat er groeit. Met dezelfde mooie vormgeving als in de vorige twee boeken. Bevat ook nu veel extra informatie als planten voor bijzondere tuinen, woordenlijst, register en een verwijzing naar een bijbehorende website.

Besproken door Felix Meijer

Mijn eerste tuinboek, ISBN 97890 5877 7737

Mijn eerste moestuin, ISBN 97890 5887 8550

Tijdreis in je moestuin, ISBN 97890 5014 4424

B. Wolthoorn en R. Klaassen, KNNV Uitgeverij, € 18,95

Abonnementen

Tijdens de jenaplanconferentie in november zijn we een actie gestart om binnen korte tijd door te groeien naar 1250 abonnees, zodat Mensenkinderen kan blijven bestaan. Tot nu toe hebben we 68 nieuwe abonnees kunnen noteren. Bent u de volgende?

Mocht u deze week slechts één exemplaar van Mensenkinderen ontvangen hebben, dan kunt u nu nog een extra abonnement voor € 35,00 nemen door te mailen naar info@jenaplan.nl of 0575 571868. Uw abonnement kan dan direct ingaan, zodat u dit maandnummer nog ontvangt. Wanneer u minstens vijf extra abonnementen op hetzelfde adres neemt, betaalt u slechts € 32,00 per abonnement. U zou het blad en de NJPV helpen door een extra abonnement te nemen, daar ook wij geconfronteerd worden met bezuinigingen en teruglopende inkomsten. Om het extra aantrekkelijk te maken krijgt u, bij aanmelding voor 21 mei, het boek 'Van didactiek naar onderwijspedagogiek' cadeau.

Twitter

Wilt u de redactie van Mensenkinderen volgen, zoals ongeveer 200 anderen, dan verwijzen wij u naar twitter. Via het account www.twitter.com blijft u op de hoogte van het laatste Jenaplan- en Mensenkinderennieuws. Via twitter kunt u ook allerlei actuele artikelen uit Mensenkinderen downloaden.

www.jenaplan.nl

Op de website van de NJPV is een aparte rubriek van Mensenkinderen. Daarin treft u de inhoudsopgave en in ieder geval twee actuele artikelen uit het blad aan. Dit zijn de artikelen die al voor het verschijnen van de papieren versie aan de abonnees gemaïld worden.

In de rubriek Mensenkinderen vindt u alle tot nu toe verschenen jaargangen van Mensenkinderen. Met behulp van de zoekfunctie kunt u alle thema's en artikelen die in het blad aan de orde zijn geweest terug vinden. Ideaal voor studenten, cursisten van de jenaplanopleiding, maar ook als voorbereiding op een inhoudelijke teamvergadering.

Nieuwe thema's

De redactie heeft zich tijdens de redactievergadering in januari gebogen over thema's voor de nieuwe, 29ste jaargang. Als eerste thema is er gekozen voor het gebruik van ICT en de Sociale media in het jenaplanonderwijs: Welke mogelijkheden zijn er en hoe worden ze op dit moment ingezet? Om een levendig en praktisch nummer samen te stellen zijn we op zoek naar scholen die ICT en de Sociale media inzetten bij wereldoriëntatie, maar ook bij gesprek, werk, spel en viering. Ook zijn we op zoek naar scholen die voor ons enkele websites en werkvormen willen uitproberen.

Voor meer informatie en aanmeldingen kunt u contact opnemen met Felix Meijer: mailen naar mensenkinderen@hetnet.nl; reageren op twitter: @mensenkinderen1; bellen naar 035 6280242 of 06 4423 6283 of een berichtje sturen naar Gijsbrecht van Aemstelstraat 292, 1215CS Hilversum.

Mensenkinderen start een wervingsactie

**TOT 21 MEI EEN BOEK CADEAU!
WORDT U DE 1250STE ABONNEE?**

**Een individueel abonnement voor
€ 35,00 per jaar of met minstens
vijf collega's op
hetzelfde adres voor
€ 32,00 per jaar**

**Aanmeldingen bij
het Jenaplanbureau
Postbus 4089,
7200 BB Zutphen
of via
info@jenaplan.nl**

'Van didactiek naar onderwijspedagogiek' Peter Petersen

Een vertaling van het onderwijskundige hoofdwerk *Führungslehre des Unterrichts* van Peter Petersen (oorspr. 1937, vele malen herdrukt). Een rijk, niet gemakkelijk boek, maar tegelijkertijd op vele plaatsen opmerkelijk concreet en praktisch. Het is een 'klassiek' werk, dat wil zeggen dat het niet gauw uitgeput raakt, maar steeds weer verrassend is en blijft. Vertaald door Suus Freudenthal en Huub van der Zanden, Amersfoort, 1998, 279 pagina's. Met literatuuropgave.

IN EEN KRAPPERE JAS

Nu u op de laatste pagina van dit maartnummer bent gekomen, is het u ongetwijfeld opgevallen dat het formaat van Mensenkinderen is veranderd. Van het ene op het andere nummer, zelfs middenin in een jaargang, hebben we om diverse redenen besloten om deze wijziging direct toe te passen.

Samen met het dagelijks bestuur van de NJPV is er al een tijd gezocht naar mogelijkheden om de kosten te verlagen en de inkomsten te verhogen, omdat het blad een groot deel van het NJPV-budget opslokt.

Zo hebben we in de afgelopen maanden steeds geprobeerd om meer abonnees te krijgen. Dat heeft ook succes gehad; we hebben vanaf de jenaplanconferentie in november 2012 68 nieuwe abonnees mogen verwelkomen.

Ook probeert de redactie door het mailen van twee artikelen, voordat het nummer verschijnt en door op Twitter actief te zijn, het blad bekender te maken bij een groter publiek. En zo meer abonnees te werven. Toch is de oplage van het blad nog te laag en verschilt deze ieder jaar, omdat er veel studentenabonnementen en van cursisten van de jenaplanopleiding zijn. Daar er dit schooljaar veel minder aanmeldingen zijn bij de verschillende opleidingsinstituten, is het aantal abonnees ook flink terug gelopen.

Het was dus noodzakelijk om op korte termijn een besluit te nemen over de nabije toekomst van Mensenkinderen, waarbij het drastisch verhogen van het abonnementsgeld en het bijvoorbeeld nog maar vier keer laten verschijnen van het blad de revue zijn gepasseerd.

Gelukkig hebben we, met name dankzij de inspanningen van Ton Scheulderman, penningmeester van de NJPV, voor een andere oplossing kunnen kiezen, waarbij we zelfs een langgekoesterde wens in vervulling kunnen laten komen: Vanaf dit nummer verschijnt Mensenkinderen volledig in kleur in een omvang van veertig pagina's, waarbij het formaat met 12,5% is gekrompen.

We zullen zeker doorgaan met het promoten van ons blad en op de uitgaven blijven letten, zodat we nog jaren kunnen blijven genieten van ons eigen jenaplanblad, waar wij als vereniging trots op mogen zijn.

EEN CADEAUTJE

ANITE VAN OIJEN

Laatst sprak ik een oud-leerling. Het meisje zat vorig jaar nog bij ons in groep 8 en bezoekt nu een school voor voortgezet onderwijs. Het kind is, na een periode van wennen, nu wel echt geard in haar nieuwe schoolomgeving. Ze vindt het er leuk, gezellig en mist ons nog maar af en toe een klein beetje. De eerste periode was behoorlijk aanpoten: veel huiswerk, overhoringen, proefwerken, punten, rapporten, nieuwe leraren (veel nieuwe leraren) met ieder een eigen gebruiksaanwijzing. Lesuitval (heeft ze hard geleerd voor een proefwerk gaat het vanwege afwezigheid van de leraar niet door), nieuwe klasgenoten, andere waarden en normen. "Ga daar maar aanstaan", geef ik haar terug. En het bleek inderdaad ook voor haar een hele klus. Natuurlijk kwam het eerste rapport uit de tas. Mooie punten, geen enkele onvoldoende en een positieve waardering voor ijver en inzet. Als directeur van de 'oude' school van het kind glom ik mee van trots. Daarvoor heb ik toch ook de basis gelegd en oud-leerlingen blijven toch een beetje van mij.

Op mijn vraag hoe haar nieuwe klas beviel gaf ze het volgende antwoord: 'Ik vind het heel erg leuk, ik ben goed opgenomen in de groep en maak al echte vriendinnen. We hebben een gezellige klas, tenminste meestal.' Dat laatste wilde ik natuurlijk wat verduidelijkt hebben. 'Nou', zei ze, 'er is één meisje in de groep dat er een beetje buiten valt. Ik denk dat ze Asperger heeft of ADD (tja, dat krijg je met kinderen die opgroeien op een basisschool waar men van elkaar wat weet). Ze vindt het in ieder geval moeilijk om contact te leggen en ze reageert vaak wat vreemd. Vorige week zag ik haar in het fietsenrek en twee jongens uit onze klas schopten tegen haar fiets en spuugden op haar!' 'Echt waar?' vroeg ik, 'en toen?' 'Toen ben ik er heen gegaan en heb ik gezegd dat ze er onmiddellijk mee moesten stoppen! En met mijn vriendin heb ik afgesproken het de volgende dag aan de mentor te vertellen en te vragen of het meisje in de pauze bij ons wil staan. Dan voelt ze zich misschien veiliger en hoort ze er meer bij.'

Ik viel even stil, voordat ik haar uitgebreid met deze actie kon complimenteren.

'Ja', zei ze, 'dat heb ik toch maar mooi op de basisschool geleerd.'

*Anite van Oijen is directeur van jenaplanschool Antonius Abt in Engelen
fotografie: Felix Meijer*

TROUW AAN MIJZELF

Al ergens voor de kerstvakantie was Pauline bleek en trillerig bij me gekomen: 'Papa vindt ons niet leuk meer.' Ik had erbij op mijn lip gebeten en toen heb ik toch maar gevraagd: 'Vindt papa jullie niet leuk meer of vindt papa mama niet leuk meer?'

In het nieuwe jaar hield ik Pauline goed in de gaten, maar ze wilde verder niets kwijt over de toestand thuis, tot de vrijdagmorgen voor de voorjaarsvakantie. Uit het niets vertelde ze in de kring dat haar vader haar moeder niet leuk meer vond en daarom ergens anders ging wonen. Pauline was heel boos op haar vader, maar anders boos dan haar moeder. Haar moeder smeet soms met borden, schreeuwde aan de telefoon en riep hele nieuwe scheldwoorden. Dat deed Pauline allemaal niet. Snel begonnen twee 'ervaringsdeskundigen' Pauline te troosten: 'Straks vind je je vader wel weer aardig. Je zult merken dat het allemaal wel meevalt, als je er eenmaal aan gewend bent.' Een ander meisje, Stella, zat er met rode wangen bij en kauwde op een opmerking, maar zei nog niets.

Maar de kinderen hadden gemist dat Pauline een gedachte had die ze kwijt wilde: 'Het is raar. Ik ben voor de helft van hem gemaakt', spuugde ze er uit. 'En als ik niet leuk ben, dan is hij zelf voor de helft ook niet leuk!' Stella begon zacht mee te knikken. Paulines ogen fonkelden boosaardig en er liep een traan over haar wang. Toen

nam Stella het woord: 'Ik kan de slechte kanten van mijn vader en moeder afleren, omdat ik nog kind ben.'

Mijn hart kromp van verdriet.

'Ja, precies, zo stom, zo stom, ...', zei Pauline, maar ze bleef in een gedachte steken. Gelukkig maakte Niels de gedachte af. Met zijn hoofd steunend in beide handen en zijn armen op zijn knieën gromde hij: 'Je bedoelt toch niet met slechte kanten de dingen waarin je op je moeder lijkt en die je vader haat?' Stella's tranen stroomden zonder geluid. Paulines kaken stonden gespannen op elkaar. Niels' ogen waren rood. 'Angelique, wil jij even drie glazen water halen bij meester Pieter?', zei ik. Nadat de deur achter Angelique dicht viel was het stil. Noah die al een tijdje geschokt naar de huilende kinderen keek, keek mij nu verwijtend aan alsof ze wilde vragen of ik geen opmerking kon maken, waarmee alles weer goed was.

'Knap gezien, Niels', zei ik aarzelend. 'Ik geloof niet dat mensen goede of slechte eigenschappen hebben. Op sommige momenten is een karaktertrek onhandig, maar de volgende dag is het misschien juist een erg handige karaktertrek. Soms ben ik bijvoorbeeld niet snel genoeg, maar soms is het handig om niet te snel te zijn, omdat ik dan even tijd heb om na te denken over wat ik ga zeggen. En ik ben er zeker van dat het voor iedereen in deze groep geldt.'

*Arjen Tabak is twintig jaar stamgroepleider van een bovenbouwgroep geweest.
fotografie: Felix Meijer*